

EDITORIAL

Lector univ. dr. ILIE GHERHEȘ

Legea învățământului ucrainean, din Ucraina

Am lăsat acest titlu, ușor derutant, dar aproape concludiv, pentru că aceasta este impresia pe care ți-o lasă dezbateră iscată pe marginea acestui demers legislativ din țara vecină. Este la îndemâna oricui să priceapă că și prin această lege statul ucrainean încearcă să se protejeze față de așa-zisa „agresiune” a minorității ruse dar, prin răscoala, este periclitat și învățământul celorlalte minorități. Ori este de neconceput că la început de secol XXI, într-un stat tânăr, cu aspirații civilizatoare europene să mai aibă loc asemenea derapaje legislative.

Ulterior este faptul că tot mai invocatul Tratat de pace de la Trianon (4 iunie 1920) a trasat granița românismului în Maramureș, prin interiorul trupului său etnic, lăsând în dosul acestei delimitări două treimi din Maramureșul Voievodal. Românii rămași în afara Regatului au fost loiali statelor care s-au succedat și, într-un mod miraculos, s-au dezvoltat în conivență cu țara mamă, păstrându-și atât ființa națională, cât și instituțiile.

După dezmembrarea U.R.S.S.-ului și apariția Ucrainei independente (1991) maramureșenilor din dreapta Tisei le-a fost dat să se dedulcească la o porție istorică mai mare de românism și de libertate. Astăzi, în noul context care se prezumează, prin votarea Legii Educației, de

către Rada Supremă (Parlamentul din Ucraina), la 4 septembrie 2017, minoritățile naționale și-ar putea desfășura învățământul în limbile lor materne doar la nivel preșcolar și primar. Legea ar urma să intre în vigoare începând cu anul școlar următor, respectiv de la 1 septembrie 2018, când s-ar schimba și structura învățământului, trecându-se de la 11 clase la 12, cum este și la noi. Astfel că începând cu anul 2027 nu ar mai exista învățământ în limbile minorităților, în clasele superioare (gimnaziu și liceu).

În spiritul unei informări corecte a cititorilor noștri să precizez faptul că guvernatorul Regiunii Transcarpatia (Ucraina), adică prefectul Ghennadi Muskal, printr-un comunicat de presă și-a exprimat el însuși dezacordul față de această lege. În aceeași idee și exprimă îngrijorarea față de măsurile legislative luate în Ucraina, știut fiind faptul că la Sighetul Marmăției funcționează Liceul Pedagogic „Taras Șevcenko”, cu predare în limba ucraineană, încă din anul 1997. Speranța tuturor minorităților din Ucraina (maghiari, români, slovaci și polonezi) atârână acum de ratificarea sau nu a acestei legi de către președintele statului Ucraina, domnul Petro Porosenko, după cum se știe - un mare poliglot, inclusiv vorbitor de

limba română. Mai mult decât atât românii și celelalte naționalități din Transcarpatia solicită ca aceste prevederi ale legii să nu se aplice limbilor Uniunii Europene.

Considerând că prin articolul 7 al Legii Educației din Ucraina se încalcă până și prevederi din chiar Constituția acestei țări, unele ONG-uri de limbă română le amintesc autorităților ucrainene că deși românii din Ucraina ar trebui să beneficieze de tratamente la paritate cu etnicii ucraineni din România, unele școli de limbă română au o vechime de 200 de ani și nici un regim nu le-a amenințat încă cu asemenea perspective.

Să sperăm că apelul la cei doi președinți (român și ucrainean), la înaltul comisar OSCE pentru minorități, Lamberto Zannier, vor împiedica acest demers irațional, care ar duce la o asimilare agresivă a minorităților naționale din Ucraina.

oficiat slujba la Mănăstirea Crișan. Mănăstirea Crișan, fostă Vaca, a fost construită în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, prin eforturile localnicilor, dar și cu ajutorul material primit din partea unor domni ai Țării Românești, printre care se numără și Mihai Viteazul! La buna desfășurare a evenimentului și-au adus un aport important primarul Ribiței Ioan Faur, preotul paroh Ioan Diniș, arhimandritul Visarion Neag și profesor Monica Dușan! Ne plecăm cu respect și mulțumim organizatorilor acestui eveniment de suflet și adâncă simțire românească! DEMNITATEA și DRAGOSTEA DE NEAM și GLIE NU AU PIERIT și NU VOR PIERII PE PĂMÂNTUL NOSTRU BINECUVÂNTAT!

REDACȚIA

Se desțărăază țara noastră

Se desțărăază țara noastră
Și casele rămân pustii,
Iar Moș Crăciun pe la fereastră,
Cu daruri multe la copii,
A înghețat de când colindă,
Dar nimeni nu-l primește-n casă,
Doar cheia ruginită-n grindă,
Ascultă cântul, dar nu-i pasă.

Iar Domnu' Trandafir somează,
Poarta școlii-i ferecată,
Un ceas oprit doar mai veghează,
O clasă goală-ntunecată,
Așteaptă vremea de-altădată,
Când chema la-nvățătură,
Copiii toți din țara toată,
Dar nu mai vin că dispărură.

Se tot golește țara noastră
Și sufletul se tot golește,
Iar soarele pe bolt-albastră,
E trist și nu mai ne-ncălzește
Cum ne-ncălzea odinioară,
Nici cucul nu ne mai vestește,
Sosirile de primăvară,
Că țara-ncet se tot golește.

Se tot golește țara noastră
Și satele se pustiesc,
La casele din țara noastră,
Nici berzele nu mai sosesc
Și nu mai vezi nici juni călare,
Mai rar mirese la altar,
Visează frații la plecare,
La trecerea peste hotar.

Stau trist și-ascult pe malul mării,
Cum lebăda își cântă cântul,
Ea cântă marșul desțărării,
Se-aude cum plânge pământul,
Și plâng Carpații și gorunii
Plânge și Dunărea albastră,
Și plâng în ceruri și străbunii,
Că se golește țara noastră.

ȘTEFAN SILVA

TĂRÂM BINECUVÂNTAT!

Acolo unde vulturii încă mai zboară liberi, privind de sus la nemernicii de jos, pe un pământ binecuvântat de sângele eroilor și martirilor neamului românesc, la Ribița, lângă Pantheonul moșilor - Tebea, a avut loc, în perioada 16-17 septembrie, sărbătorirea a 600 de ani de atestare documentară a bisericii Sf. Nicolae, fostă mănăstire, și a 25 de ani de la reactivarea vieții monahale la Mănăstirea ortodoxă Crișan-Vaca. Biserica este monument istoric

înscris în Patrimoniul European, singurul ansamblu iconografic bizantin din Transilvania. La slujba ținută în curtea bisericii au participat peste 30 de preoți, în frunte cu Episcopul Devei - Gurie, Episcopul Severinului - Nicodim, preotul și, totodată, protopopul de Brad - Ioan Diniș, precum și Arhimandritul Visarion Neag! Ceremonia religioasă s-a desfășurat în fața a cel puțin 1.000 de oameni, mulți fiind îmbrăcați în frumosul nostru port popular! În după-amiaza zilei de 16 septembrie, în incinta bisericii, s-a desfășurat un simpozion închinat acestui frumos eveniment! Pe 17 septembrie, la altarul de vară, în prezența unui numeros public, s-a

5 1948492 1149997 46

Portul tradițional din Vlașca

Prof. MARIN ALEXANDRU CRISTIAN,
doctor în istorie

Motto: „Cine suntem noi românii de îndrăznim să purtăm straie dumnezeiești?”.

Ultimele cercetări făcute de Constantin Olariu Arimin au scos la iveală faptul că românii scoboară din zei. Poetul grec Pheronicus din Heraclea scria cu șase veacuri înainte de Hristos că „la hiperboreeni s-au născut zeii”. Hiperboreenii constituiau populația care trăiește în emisfera nordică a globului pământesc, mai precis locuitorii de la nord de Dunăre.

Printre titani, fiii lui Uranus și ai Geiei, s-au numărat Coeus, Crius, Cronos, Hiperion, Iapetus și Oceanus. Unul dintre fiii lui Iapetus, și anume Atlas, a fost regele hiperboreenilor de la nord de Istru. În acest ținut, după scrierile lui Platon, au existat primele legi scrise din lume cunoscute sub numele de „legile belagine”. Cercetările arheologice au demonstrat că cel mai vechi scris din lume s-a descoperit pe amuletele păstrate în cimitirul de la Tărtăria care au fost dotate din anul 6250 înainte de Hristos. Regele hiperboreenilor, Atlas, cunoscând taina mișcărilor cerești a împărtășit oamenilor secretul formei sferice a pământului. Fetele lui Atlas sunt cunoscute sub numele de pleiade, atlantide sau perside. Pe Cer există Constelația Pleiadelor, un roi de stele aflat de 350 de ani lumină de soare. Această „adunătură” de stele este cunoscută în popor sub numele de Cloșca cu Pui. Poporul român, primul neam omenesc de pe pământ se trage din Maia, cea mai mare dintre fetele lui Atlas și ale Pleonei. Legenda care s-a păstrat ne spune că Maia era cea mai frumoasă și mai timidă copilă, așa cum sunt toate fetele românilor. Din timpuri străvechi, strămoșii noștri ne-au transmis prin viu grai că de sărbătoarea lui Sân Zien (Sfântul Zeu), Sânziene în popor care are loc în a treia decadă a lunii iunie, în fiecare an, când soarele se odihnește, o clipă apare pleiada Maia să vadă izvodul neamului zidit de ea – adică poporul valah. Pleiadele formează un grup de stele înfășurate uneori de un nor de praf care dă o imagine de nebulozitate.

Marele nedreptățit al antichității romane, Publius Ovidius Naso, exilat la Tomis în anul 9 după Hristos unde a murit în anul 17, cunoștea mitul Pleiadelor. Într-o cetate trimisă lui Cotiso scria că el, regele goților, împreună cu tot neamul lui mioritic erau „scoborâtori din zei”. La vremea lui, poetul grec Pindar care a trăit între anii 552-443 î.e.n. era convins că hiperboreenii se trăgeau din „neamul titanilor celor vechi numiți zei”. Având în vedere originea nobilă a poporului român este ușor de constatat că neamul nostru se îmbrăca în straie zeiești. Iea românească este unică în toată lumea. Interesant este că din această tulpină a portului popular valah au răsărit lăstarii în diversitate pe tot cuprinsul țării. Fiecare zonă a țării are un specific aparte demn de creația sacră.

În cele ce urmează, vă voi prezenta câteva amănunte despre piesele care compun veșmintele portului din județul Vlașca. Pentru mulți dintre noi, cuvântul „vlașca” nu mai înseamnă nimic. Nimeni nu mai știe că până să se aștearnă puterea comunistă în țară, Vlașca desemna o unitate administrativă a Regatului României. Vlașca era un județ

de sinestătător, scădat în partea de miazăzi de fluviul sacru al daco-geților, Dunărea. Vlașca a fost și va rămâne Poarta Țării Zeilor spre ținuturile dinspre Soare Răsare. Vlașca este un cuvânt sinonim cu Valachia. Vlașca înseamnă Țara Vlahilor sau Țara Românească. Din păcate această denumire a fost scoasă din nomenclatorul județean. Acest nume scump, acest giuvaer lucrat de Dumnezeu în clipele de odihnă a fost lepădat în colbul vremii. Așa suntem noi românii, aruncăm mângăritarele în covata porcilor!

În târâmul de basm care se numește Vlașca au fost descoperite așezări omenești care datează încă din Mezolitic, cu zece milenii înainte de Hristos. Pe aceste meleaguri de legendă a conviețuit puternica populație geto-dacică în secolul I înainte de Hristos; a existat Argedava, capitala regelui Burebista și tot aici Mihai Viteazul a obținut în anul 1595 cea mai strălucită victorie, din istoria neamului nostru împotriva turcilor la Călugăreni. Suntem conștienți să consemnăm că Vlașca nu și-a pierdut, încă, starea de sfințenie.

Portul românesc tradițional are rădăcini milenare în veșmintele strămoșilor noștri geto-daci. Portul valah de la Vlașca până în Maramureș va rămâne un filon de măiestrie care face parte din tezaurul acestui neam coborât din zei. Alături de măiestrie, portul popular românesc împrăstie hărnicie, creativitate și artă de bun gust. Frânturi din portul popular valah se mai găsesc pe plaiurile noastre mioritice. Desigur, multe din componentele tezaurului tradițional s-au retras în liniștea muzeelor. Totuși mai există și în zilele noastre meșteri populari care confecționează îmbrăcăminte tradițională care se mai caută încă în târgurile valahe. În arealul etnografic de Vlașca se mai găsesc gospodine, puține la număr care nu au aruncat războaiele de țesut și cunosc să împungă pânza cu acul.

Înainte de a trece la descrierea costumului popular vlăscean este necesar să facem câteva precizări. Materia care a stat la baza confecționării obiectelor de îmbrăcăminte tradițională au fost: lână, cânepa, inul, bumbacul și borangicul. Cămășile se voiau din pânză de cânepă, în sau bumbac cusute în două ite, iar fotele, peștemanele, zăvelcile, catrințele și itarii se concepeau din pânză de lână țesută în două ite. Țesătura lucrată în două ite avea firul mai gros și se folosea pe arie largă în Vlașca pentru că motivele din zonă erau mai încărcate și cu firul blocat.

Croiul era din patru foi dreptunghiulare și urmarea rostul de a nu se pierde niciun petec de pânză. Cusăturile în relief care găsesc piesele portului vlăscean contribuie la păstrarea specificului portului. Tăvăncile de pe Vlașca se inspirau din mediul înconjurător, din viața cotidiană. Urmăreau să asigure un echilibru al câmpurilor ornamentale.

Cromatica portului tradițional vlăscean se caracterizează prin inventivitate, prospețime și armonie. Culoarele erau obținute prin vopsire vegetală în roșu, galben sau negru. Specific stilului românesc este folosirea punctului de cusătură în urma acului, înaintea acului, tighelul, cruciulița și punctul la un fir. În Vlașca se folosesc brănele și brăduțul (pomul vieții).

Costumul femeiesc din zona Vlașca este compus din cămașă, peșteman, zăvelcă, bată, ciorapi, obiele, opinci. În acest sens, țin să îi mulțumesc doamnei Carmen Pețanca,

director al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale pentru materialele puse la dispoziție.

Cămășile purtate de femeile vlăscene erau înfățișate cu încrețituri în jurul gâtului, acoperite de cusături pe piept, mâneci și guler. Broderiile de pe mânecă aveau trei componente: alțița care acoperea umărul și partea superioară a brațului, cusăturile de pe brațul mânecii și dantelele de pe manșetă. Culoarea cu care se cosea era uniformă pe toate cele trei câmpuri ornamentale.

Peștemanul sau peștimanul este un obiect de îmbrăcăminte pentru femei dintr-un material ușor țesut în patru ite care se înfășura în jurul trupului că o fustă. Îndeobște era o țesătură dreptunghiulară, plisată, din lână vopsită natural în negru cu chenar de culoare roșie segmentat de dungi înguste în galben sau negru.

Zăvelca sau zavelca era compusă din două fote dreptunghiulare cu dungi sau brodate, cu flori de câmp care se poartă în spate și în față pe deasupra poalelor unei cămăși. Este țesută din lână cu broderia dispusă orizontal. La marginea de jos are un chenar format din motive geometrice. În jurul taliei, femeile de pe Vlașca purtau deasupra zăvelcii, bete de 10 cm țesute în război.

Tinerile fete vlăscene, nemăritate, purtau pe cap ștergare confecționate din borangic sau bumbac iar femeile căsătorite foloseau basmale negre numite și dirnele.

În anotimpul friguros, femeile din zona Vlașca se acopereau cu o dulamă lungă până la glezne căptușită cu piei de miel. În partea de sus a județului Vlașca, femeile foloseau scurteica sau cațaveica din stofă colorată presărată cu broderii. În picioare purtau cânepă din lână și opinci din piele de vițel sau de porc. Costumul bărbătesc de pe meleagurile vlăscene era format dintr-o cămașă albă lungă împodobită în jurul gâtului, pe piept și pe mâneci cu horbote cu diverse motive florale de culori calde, vopsite natural. Picioarele erau acoperite de itari albi din postav. Mijlocul era oblojit de un brâu roșu de lână. Bărbații vlahi se încălțau cu ciorapii din lână împlețiți la cărlige sau cu obiele și opinci. În timpul iernii, vlăscenii purtau căciuli de miel și se îmbrăcau cu dulame groase. De sărbători se acopereau semeți cu pingele înflorate.

În funcție de anotimp, în special primăvara și vara, fetele vlăscene purtau ii cusute de mână divers colorate cu care se făleau la horă.

În lăzile de zestre ale gospodinilor din satele vlăscene se mai păstrează și astăzi nestemate ale portului tradițional. Zilele de sărbătoare înseamnă un motiv serios de folosire a veșmintelor dumnezeiești păstrate cu multă grijă și pricepere.

Consider că trebuie să depunem eforturi mai mari pentru a păstra tezaurul moștenit de la strămoșii noștri. Portul popular tradițional este un argument capabil să probeze continuitatea poporului valah pe acest tărâm de basm care este România dar și Europa unde se află comunități compacte de vlahi.

Bibliografie:

- Constantin Olariu Arimin, *Adevăruri ascunse românilor*, Editura Studia, Vol.I, II, III, Iași, 2016.
- Gheorghe Oprescu, *Arta țărănească la români*, Editura Cultura Națională, București, 1926
- Elena Avramescu, Florea Florescu Bobu, *Broderii la români*, Editura pentru Stat pentru imprimate și publicații București, 1959.

IN MEMORIAM

Pe 10 septembrie 2017, într-o frumoasă zi de toamnă, asemenea sufletului ei, am condus-o pe ultimul drum pe iubita noastră mamă și bunică, **OLIMPIA COTAN - PRUNĂ**: un om bun, săritor, sociabil, corect, vesel și foarte-foarte optimist, o persoană specială care și-a crescut, educat și iubit nu doar fiicele, ci și nepoții. Nu sunt cuvinte să putem exprima durerea care ne-a cuprins și care nu se va șterge nicicând. Sperăm ca sufletul său extraordinar să-și găsească drumul spre înaintașii pe care i-a respectat atât, iar *calea rădăcită* s-o conducă spre zeul strămoșilor noștri daci, Zalmoxis, așa cum îi plăcea ei să creadă că va fi. Dumnezeu s-o odihnească pe căile astrale!

Olimpia Cotan - Prună (născută la 8 august 1941 în satul Neatârnarea/Caildere, județul Tulcea – decedată la 7 septembrie 2017 în București) a absolvit Universitatea București – Facultatea de Filosofie și Școala Pedagogică de Învățători – Constanța. Autoare a numeroase comunicări în domeniul Preistoriei, istoriei geto-dacilor, mitologiei, tradițiilor și obiceiurilor străvechi românești publicate

în reviste precum *Dacia Magazin*, *Dacia Nemuritoare*, *Basarabia literară*, *Origini*, *Studii și cercetări de dacoromânică*, Olimpia Cotan-Prună a fost membru activ al *Ligii pentru Renașterea Daciei* cât și a *Dacia Revival* și a participat anual la Congresul Internațional de Dacologie și Congresul de Cultură și Civilizație Daco-Română.

A murit o inimoasă susținătoare a curentului dacologic... afirma Napoleon Săvescu la aflarea tristei vești. (<https://www.facebook.com/napoleon.savescu>)

De asemenea, Olimpia Cotan-Prună, alături de Tașcu Beca, este autoarea lucrării *Rezistența* (1995) ce surprinde o pagină de istorie necunoscută a luptei de Rezistență anticomunistă dobrogeană în fruntea căreia s-a aflat și fratele său, Cotan M. Ionel, condamnat de regimul comunist la muncă silnică pe viață și stins din viață în închisoarea de la Gherla.

Fiică a urmașilor geților Dobrogei, dna Olimpia Cotan-Prună a fost o înflăcărată iubitoare a istoriei noastre naționale în varianta ei *necenzurată* pentru că *istoria nu cară după ea aluviuni ci doar firul cristalin al apei...*

„Profesorul doctor Cristian Marin a ieșit la pensie după 50 de ani de activitate”

Colonel NEDELCEA PAUL DAN, avocat

E început de toamnă, și înviorat de gânduri precum cerul e de cârurile de cocori, ce zgomotoase se avântă în văzduh, spre a migra către emisfera australă, îmi amintesc cu drag și bucurie de 15 septembrie 1963 când, împreună cu alți colegi cu toții din satele de pe Vlasca, participam cu emoție și entuziasm la deschiderea anului școlar în incinta Liceului Călugăreni. La pupitru, în cuvântarea sa, distinsul profesor și director dl. Dimancea Nicolae, ne amintea, că vom avea de parcurs drum lung în viață, iar pregătirea pentru acest drum trebuie să fie temeinică și conștiincioasă.

În timp ce ascultam cu maximum de interes discursul directorului, timid se strecoara prin mulțime și se așeza în drept cu mine un elev cu ochii mari și suflet curat. Nu îl cunoșteam, dar nu era momentul să-l întreb cum se numește. După încheierea festivităților de deschidere a anului școlar, am fost invitați în clase. Nu mică mi-a fost mirarea să văd că m-am nimerit cu distinsul coleg în aceeași clasă, și în aceeași bancă, primii din spate către în față. În timp ce doamna profesoară de franceză Aslan Elena se ocupa cu formalitățile de alcătuire a catalogului clasei, eu și colegul meu de bancă am început a ne sușoti. Astfel, am aflat că se numește Cristian Marin și locuiește în comuna Strâmba (azi Hulubești) și că parcurge de acasă până la liceu aproximativ 5 Km. Ne-am împrietenit foarte repede, având, de altfel, aceleași preocupări în timpul liber. Amândoi eram dornici să practicăm sportul, astfel am participat împreună la o mulțime de competiții sportive, pe care le treceam cu brio, având o hotărâre și motivație remarcabilă. Încă de la început colegul meu mă atenționase că el vrea să continue studiile universitare în istorie iar eu vroiam să continui cu facultatea de drept. Când am absolvit liceul drumurile noastre s-au

despărțit. Colegul meu a încercat la Școala de Miliție, dar a fost respins și s-a orientat către facultatea de Istorie-Geografie din cadrul Universității București. Timpurile m-au lucrat și pe mine, am primit ordin de încorporare la Divizia 11 mecanizate din Oradea. După ce m-am liberat din armată am frecventat cursurile Școlii de Miliție de pe soseaua Olteniței. Cu distinsul profesor Cristian Marin m-am revăzut în 1969, când după examenele de admitere la facultatea de Istorie și Geografie, fiind clasat pe primul loc din 30 de locuri, contra 486 de candidați, am mers la berăria Gambinus, iar după câteva beri am decis să ne continuăm petrecerea cu 5 sticle de vin și cârnăciori de oaie perpelii pe grătar în curtea gazdei mele Titi Birjarul, geambaș de meserie, care locuia pe strada Lănăriei în spatele Școlii profesionale „Iosif Ranghet”. La despărțire ne-am promis să ne vedem curând. Nespusă bucurie am avut când, în timpul orelor de istorie pe care le urmam la Școala de Miliție, ne-a fost recomandat spre studiu un articol din Revista Arhivelor nr. 2 din anul 1970 – „Despre locul și desfășurarea bătăliei de la Călugăreni” – purtată de bravul domnitor Mihai Viteazul scris și semnat de distinsul meu coleg Cristian Marin. După un timp m-am întâlnit cu Cristian Marin și i-am spus că am absolvit Școala de Miliție și că sunt ofițer de miliție, iar în paralel urmez și cursurile facultății de drept. Până după revoluția din 1989 ne-am mai revăzut de câteva ori, între timp fiecare își întemeiasă o familie și înaintasem în carierele profesionale. El se căsătorise cu domnișoara Marioara Enache o fostă colegă de liceu și aveau un băiețel, Flavius. Își luase doctoratul în istorie în cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, susținând, pe 6 ianuarie 1984, teza de doctorat „Domeniul moșieresc în Țara Românească în perioada 1851-1864”. De asemenea, țin să precizez că în timpul studenției a fost repartizat la școala din Tomulești, comuna Toporu județul Teleorman.

Eu mă căsătorisem cu domnișoara Nicoleta Radu, inginer în instalații electrice și automatizări cu care am un băiat Victor Dan, născut la 8 iulie 1977. Profesional fusesem repartizat la specialitatea aur, valută, contrabandă și turism urmând la seral cursurile Institutului de Economie Mondială. Între timp Cristian Marin, după ce ajunsese director la școala Hulubești, satul de origine în care domicilia, ne-am revăzut și mi-a spus că fusese și primar al comunei Călugăreni în perioada 1992-1996. Eu, de asemenea, trecusem în rezervă cu gradul de colonel și intrasem în nobila profesie de avocat. Mi-a spus că scrie la mai multe reviste precum: Revista de istorie, Pro Patria, Dacia Nemuritoare. De asemenea, mi-a spus că și-a publicat teza de doctorat în anii 2003 și 2010. Am mai aflat că publicase două cărți despre Mihai Viteazul, ambele laureate la Salonul Internațional de carte de la Chișinău. Împreună cu soția sa Cristian Marioara și fratele său Cristian Ilie, profesor de istorie la Școala nr 183 din București a publicat monografia „Călugărenii de pe Neajlov”. De asemenea, a semnat împreună cu fratele său „Aplicarea Legii rurale în județele Ilfov și Vlasca”. Cea de a doua carte „Mihai Viteazul – Io Mihai Voievod, din mila lui Dumnezeu, Domn al Țării Românești și al Ardealului și a toată Țara Moldovei” este cea mai completă monografie dedicată marelui Voievod valah. În ziua de 27.05.2017 am organizat împreună o reîntâlnire după 50 de ani cu colegii din promoția 1967, ocazie cu care am aflat că are două nepoate Anastasia de la Flavius și pe Ada de la Delia, mi-a relatat că scrie literatură: eseuri, epigrame, poezii. A publicat o carte „Rezervația de zămbete vlăscene”. În prezent are la Editura „Grai și suflet - Cultura națională” două cărți „Pribegi în țara lor” și „Hoții de curcubeie”.

Eu i-am spus că am de la fiul meu Victor Dan un nepot pe care îl cheamă Alexandru Dan. Sunt pensionar și din avocatură, cu dreptul de a profesa, colaborând excelent cu distinsul și iscusitul meu coleg, format în cadrul cabinetul ui meu, avocatul Lungu Remus Marius, de sprijinul căruia nu ne puteam lipsi.

În final îi doresc colegului meu Cristian Marin „La mulți ani” și multă sănătate. Să-i fie pensia lungă și să mai scrie câteva cărți pentru că are condeiul înmuat în ambrosia zeilor.

VASILE LUCACIU – preot, publicist, deputat, președinte al „Ligii culturale pentru unitatea tuturor românilor” (II)

BOGDANA BIANCA IUGA, studentă la Istorie

De asemenea, a înființat și a sfințit steagurile unor detașamente militare de voluntari în primul război mondial, urmând că la 24 august 1918 să fie ales că vicepreședinte al Consiliului Național al Unității Tutoor Românilor, constituit la Paris, ulterior fiind membru și al Comitetului de conducere al forumului european: „Association pour L’Union des Églises”.

La **1 Decembrie 1918**, la Adunarea Națională de la Alba Iulia a fost ales, în absență, membru în Consiliul Dirigent, constituit cu acest prilej. În toamna anului **1919** se întoarce în țară. Cu acest prilej a fost sărbătorit la București, Sibiu și mai ales la Satu Mare, Baia Mare și Șișești.

Intrat în politica noii țări a stăruit mult pentru votarea legii electorale și a reformei agrare, având în toate cazurile o poziție înaintată. După câțiva ani, bătrân și bolnav se retrage într-o locuință din **Satu Mare**, unde trece la cele veșnice la **29 noiembrie 1922**.

Moartea să a fost anunțată în toate ziarele din țară. Parlamentul român a organizat funeralii naționale, iar ziua de **1 decembrie 1922**, ziua înmormântării lui, a fost declarată zi de doliu național. A fost o personalitate marcantă a mișcării naționale a românilor din Transilvania de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, om politic, preot, profesor.

Vasile Lucaci a avut o bogată activitate culturală și literară la Satu Mare, astfel că în anul 1885 apare primul periodic românesc cu titlul „Satu Mare”, redactat de el.

Între anii **1885-1890** redactează „Revista catolică”, ce a apărut la început lunar, apoi între 1903-1904, bilunar, în care va publica numeroase studii din domeniul Istoriei bisericești și a Dreptului canonic. Până în anul 1888 s-a tipărit la Satu Mare, la editura „Tipografiei Libere”, pe urmă va fi tipărită la Baia Mare, în tipografia lui Michail Molnar. Revista era destinată în special preoților, dar și credincioșilor, acoperind

prin rubricile sale (corespondențe, cronică contemporană, poșta redacției, literatura) o arie mai vastă a culturii din aceste ținuturi. Dintre colaboratorii „Revistei catolice” îl amintim pe episcopul martir Dr. Demetriu Radu. În perioada sătmăreană a colaborat la ziarul „Gutinel” din Baia Mare și a fost în comitetul director al ziarului „Lupta” din Budapesta.

Marele tribun **Vasile Lucaci**, cunoscut de întreaga națiune română, a fost numit „*Leul de la Șișești*”, iar noi putem să-l supranumim acum pe drept unul dintre „*Apostolii Românismlui*”, fiindcă jertfa și devotamentul lui pe tot parcursul vieții sale stau pildă în lupta pentru dezrobirea neamului românesc.

Activitatea editorială:

- *Instituțiuni filosofice* prelucrate de dr. Vasile Lucaci, profesori de religiunea greco-catolică și de limba și literatura română la Gimnasiului Superior Catolic în Satu Mare, partea I: LOGICA, Satu Mare, Tipografia Liberă, **1881**; Cartea II-a: METAFISICA, Satu Mare, Tipografia Liberă, **1882**; Cartea III-a: FILOSOFIA MORALE, Satu Mare, Tipografia Liberă, **1884**;

- *Pietatea, carte de rugăciuni*, publicată la Satu Mare, în **1882**;

- *Biserica Sfintei Uniri a tuturor Românilor. Adeca Mănăstirea Maicei Românilor în Șișești. Schițe istorice și dare de seamă*, Baia Mare, tipografia lui Michail Molnar, **1892**;

- *Istoria lui Foțiu, patriarhul Constantinopolului, urzitoriul schismei grecești*, prelucrată după preotul I. Jager, canonic onorar de Paris și de Nancy, profesor de istorie la Universitatea numită Sorbona din Paris, Baia Mare, tipografia lui Michail Molnar, **1892**.

Periodice:

- *Lupta preotului român catolicu în secolulu XIX*, Tipografia Liberă **1885**. Discursul rostit la primit’a ordinatului preotu Ioane Serbacu în Gherța Mică, la 31 maiu 1885, prin Dr. Vasiliu Lucaci profesoriu, Satu Mare;

- Revista catolică, Sătmar, oct. - dec. **1885**; Baia Mare: ian. - mart. 1886 și oct. 1886 - oct. 1887; Șișești: ian. - oct.

1889 și 15 ian.- iul. 1891. Apare lunar în perioada **1885-1900** (cu intermitențe) și bilunar în fascicule în perioada **1903-1904**.

- *Cauza episcopiei de Hajdudorog* în „Românul”. Discurs rostit la Odoreu în 2 septembrie 1912 în, II, nr. 186, Arad, **1912**, pp. 5-6 și nr. 187, pp. 4-5;

- *Conferința părintelui Vasile Lucaci* în: „Vrem Ardealul”, I, nr. 5, Galați, 14 dec. **1915**, p. 1;

- Discurs rostit cu ocazia alegerii sale că președinte al „Ligii culturale pentru unitatea tuturor românilor”, Corneliu Mezea „*Dr. Vasile Lucaci, Leul de la Șișești*”, 1852-1922. *Viața și faptele lui*, Satu Mare, **1936**, pp. 116-119.

Corespondența.

Din corespondența lui Vasile Lucaci, s-au regăsit consemnate următoarele:

- Epistolă publică către rectorul Universității din Budapesta, dr. Michael Herczegh, Tiparul tipografiei Michail Molnar, Baia Mare, **1898**;

- The Roumanian Patriotic National Mission to the United States of America (Misiunea patriotică națională română către Statele Unite ale Americii), **1917**, trimisă Președintelui S.U.A.

- 3 scrisori adresate fruntașului liberal Dimitrie A. Sturdza în „Cronica”, VII, nr. 48, Iași, 1 Dec. **1972**, p. 11;

- Scrisoare către V. A. Urechia, cu un comentariu de M. N. Rusu: *Scritorii și Memorandul* în „Transilvania”, nr. 7, Sibiu, **1972**, p. 25-26.

Colaborări.

A colaborat la următoarele publicații:

- „Gutinel”, apărut la Baia Mare: 17 martie 1889 - 26 martie 1890;

- „Familia”, Pesta: 5 iunie 1865 - 17 aprilie 1880; Oradea: 27 aprilie 1880 - 31 decembrie 1906;

- „Românul”, Arad, 1 ian. 1911 - 28 febr. 1916. A făcut parte din primul comitet de conducere, alături de Alexandru Vaida-Voevod, Vasile Goldiș, Valeriu Moldoveanu și alții;

- „Tribuna poporului”, Arad, 1 ianuarie 1897 - 28 februarie 1912. Semnează articole de fond;

- „Tribuna” din Sibiu;

- „Foaia bisericească și Școala” din Blaj;

- „Lupta” apărută la Budapesta;

- „Românul” din București;

- „Gazeta Orăștiei” din Orăștie;

- „Gazeta Transilvaniei” din Brașov (vezi Albani Tiron, p. 30).

Sfîrșit

IDENTITATEA UNUI SAT DE PE „TÂRNAVA MARE”

ILIE GABRA, doctor în filosofie

Locuitorii planetei noastre, în majoritatea lor, își definesc identitatea într-un concept național. La întrebarea „Ce ești?” răspundem, fără să gândim îndelung, „sunt român”. În satul meu natal, oamenii răspund la această întrebare simplu, ca „bună ziua”, „sunt luncean”. Iar dacă se insistă, în ceea ce privește identitatea familială se răspunde: sunt de-a lui „Lața”, de-a lui „Prihoi”, de-a lui „Băcilă”, de-a lui „Streza din Vale”...

Satul are câteva încrângături umane multiseculare, inconfundabile. Se spune, în termeni legendari, că un veteran al satului Lunca, care se deplasa cu trenul de la Brașov la Blaj, l-a întrebat pe un tânăr, mai mult decât tucuriu, se pare student la Cluj, de unde este. Și acesta i-a răspuns: „Sunt din Togo”. „Din Togo, din Togo, a continuat țărănul. Dar de-a cui?”. Iată, deci, cum este cazul cu cetățenii acestui sat de pe Târnavă Mare.

De fapt, râul Târnavă Mare, are un traseu scurt. De la izvor străbate Odorheul Secuiesc, Sighișoara, Dumbrăveni, Mediaș, Copșa Mică, satul Lunca, satul Glogoveț, până la Blaj, unde se înfrățește cu râul Târnavă Mică, care străbate Târnavenii și Sovata și se varsă în Mureș.

Cetățenii acestor localități se întâlnesc periodic la târgurile zonale, la nunți, la botezuri. Se cunosc între ei, se încuscesc, cum se spune, formând mari familii generice. Așadar, la Sărbătoarea „Fiii satului Lunca 2017” au participat mulți locuitori din satele vecine: Cenade, Lodroman, Glogoveț, Valea Lungă. Iar conceptul identității are conotații mai mult psihologice și morale. Ceea ce contează este identitatea semantică de „luncean”, „lodromănean”, „glogovețean” etc.

Nici înainte de 89 locuitorii satelor de pe Târnavă Mare n-au putut fi înregimentate în structuri politice comuniste, ceea ce a făcut ca la dictatul împărțirii teritorial-administrative din anii 67-68 să se renunțe la tendința schimbării denumirii unor localități din Transilvania, la individualitatea inconfundabilă, la voința de a conviețui împreună. Nu se manifestă nici conflicte între generații, nici demitizări, și se lucrează în favoarea viziunii monolitice, de promovare a adevăratelor valori, de fairplay, fără dialoguri ale surzilor.

REMEMORAREA UNOR NUME CELEBRE ALE „TÂRNAVEI MARI”

Personal n-am simțit, la sărbătoarea FIII SATULUI LUNCA 2017, o tendință faustică, a fi sau a nu fi. Am simțit, totuși, necesitatea de a proteja regulile bunului-simț, de a nu rămâne prizonier al unor pseudovalori, al mentalităților și relativismului epistemologic, în funcție de specificul unei anumite epoci și societăți.

Timpul limitat din această memorabilă zi de 3 septembrie 2017, m-a împiedicat să-mi exprim gândurile care mă stăpâneau, să infirm adevărul că tăcerea strică uneori mai mult decât cuvintele rostite.

Voi recupera acest handicap sufletesc, prin recuperarea unui miez din istoria mai îndepărtată a Târnavei Mari, prin rememorarea a câteva nume celebre, care merită a fi cinstite și cu acest prilej.

Cartea scrisă de scriitorul Geo Bogza, cu multe decenii în urmă, despre Valea Oltului a făcut istorie, devenind un „mit literar” prin monografia, nu doar geografică și economică, ci mai ales prin surprinderea întregii panorame umane într-o zbuciumare multiseculară. Extrapolând în sincretismul istoric, economic și uman, marile ape ale țării metamorfozează, prin identități proprii „Cartea Oltului”, oferind seva necesară perpetuării vieții comunităților românești. Precum și râul Târnavă Mare, prin cartea sa.

Ideea mi-a fost sugerată de scriitorii sibieni, Liliana Maria Popa și Ioan Nicolae Popa, care mi-au trimis, prin poștă, la București, la 27 aprilie și, respectiv 5 septembrie, două opere literare, unicat, de valoare inestimabilă, scrise de Vasile Aaron, o figură emblematică a istoriei neamului, cu două secole în urmă (cu dedicația modestă: din partea îngrijitorilor cărții). Cele două cărți de 650 de pagini le-am citit cu un interes spiritual ieșit din comun.

Îl omagiem, astfel, pe marele cărturar Vasile Aaron, născut în satul Glogoveț, comuna Valea Lungă, care însuma 197 de ani de la plecarea din această lume, la acea data din calendarul evenimentelor unice și cu adânci semnificații sufletești. Vasile Aaron a creat, într-o epocă de imensă secetă literară, la sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui următor, o operă masivă, de 4.088 de versuri, numită REPORTA DIN VIS, concepută în plan ciclopic, ca un tratat de filozofie morală, care a făcut o notă aparte în peisajul literar de până la Eminescu și Macedonski¹.

Așa cum aprecia critica vremii, REPORTA DIN VIS a avocatului și versificatorului Vasile Aaron, a adus, în plan literar, o contribuție imensă la formarea gustului pentru literatură și la trezirea conștiinței naționale.

Vasile Aaron, ca un produs exclusiv al Școlii Blajului, fără studii în instituțiile înalte de învățământ de la Viena sau de la Roma, cele care puseseră temelie puternică erudițiilor Micu, Șincai ori Maior, poetul Vasile Aaron și-a format o cultură bazată pe scrierile religioase și ale celor clasice latine la Seminarul de la Blaj și la Liceul Catolic din Cluj.

Un alt poem gigantic moral-religios lasat posterității de Vasile Aaron a fost PATIMA ȘI MOARTEA DOMNULUI ȘI MÂNTUITORULUI NOSTRU ISUS HRISTOS, cuprinzând 10.000 de versuri, cunoscând, până la finele veacului XIX numeroase ediții.

De asemenea, Vasile Aaron a tradus, pentru prima dată, printr-o trudă intelectuală, timp de 10 ani, în limba română, epopeea ENEIDA a lui Vergilius, ceea ce a însemnat redescoperirea, încă din 1805, a poemului Vergilian, una din cele mai strălucite creații ale Antichității.

„Dedicăm această carte memoriei lui Vasile Aaron și tuturor intelectualilor «Școlii Ardelene», aducem veșnică cinstire școlilor Blajului și ne închinăm în fața lungului șir de cărturari din toate țările românești, care au promovat ideea latinității limbii românești și poporului român, ca nobil argument pentru apărarea drepturilor naționale inalienabile”. Cu un asemenea mesaj copleșitor, scris pe pagina inaugurală

a cărții „ENEIDA”, fascinația prezentării acestei opere nu are limite. Căci prin „ENEIDA”, una din operele scrise care au fondat cultura universală, mitologia și istoria se împletesc într-o amplă și admirabilă creație în care esteticul literal îmbracă într-o haină artistică memoria unor evenimente care au schimbat lumea².

În mitologia celebrităților românești se înscrie și marele romancier ardelean Ion Agârbiceanu. Scriitorul Ion Agârbiceanu, din satul vecin Cenade, povestește în romanul „ARHANGHELII” și în memorialistica „DIN COPILĂRIE”, viața țărănească de pe „Târnavă Mare”, unde a învățat să înnoate și să prindă peștii cu mâna, așa cum o mărturisește, configurând tipurile și conflictele mediului ardelenesc, despre cămașa populară tradițională brodată cu ciucuri, care exprima întreaga psihologie a țărănului ardelean. Iar fiul scriitorului Ion Agârbiceanu, profesorul și academicianul Ion I. Agârbiceanu, care a adus contribuții originale în știința spectroscopiei și polarizării luminii, și care a fost fondatorul primului laser românesc, se cuvine să aibă în satul Cenade o casă memorială ca și tatăl său.

Cu titlu de excepție, mă voi referi și la un „clasic în viață”, îndemnat de o lectură recentă, privind „epoca vibrațională” pe care o trăim. Viorel, copilul anilor treizeci al pădurarului Mărginean, care rostuia pădurile satului Lunca, pe ambele maluri ale râului „Târnavă Mare”, unde își avea și casa părintească, precum și de pe dealurile satului Cenade, a fost cucerit de acest spațiu mioritic, însoțindu-l pe tatăl său, în toți anii copilăriei, în acest univers faunistic de basm. Se pare că pictura l-a ales pe VIOREL MĂRGINEAN și nu invers, pentru a-și dedica viața, pasiunea și conștiința de artist al penelului transpunerii în culorile curcubeului a naturii satului natal, pentru care a vibrat cu întreaga sa ființă. Astăzi, pictorul Viorel Mărginean, care a trecut pragul celor mai renumite academii de arte plastice din lume, care s-a întrecut pe sine în „Imperiul Culorilor”, așa cum îl definea poetul Dan Deșliu, și care „pictează și în autobuz”, a cucerit toate continentele, prin expoziții și gale fără de egal. Pe Viorel Mărginean l-au onorat numeroase Academii de Științe, de Arte, de Litere de pe mapamond și din România, cu cele mai înalte titluri de glorie. Lucrările sale de pictură ocupă spații onorabile în multe muzee de artă și la expoziții ale genului. Astăzi, octogenarul Viorel Mărginean este nu doar un nume, ci un renume de anvergură internațională.

Acest recurs de ordin memorialistic se referă, așadar, la ceea ce puteam spune în momentul conferirii titlului de „Cetățean de Onoare” din partea Consiliului Local și Primăriei Valea Lungă, și readuce în lumina prezentului „oamenii legendă”, „miturile spiritualității” acestei comunități de pe „Târnavă Mare”.

Timpul și-a impus, în acea zi, legile sale implacabile, când cuvintele n-au mai putut fi rostite. Trăiesc un sentiment de uimire că în vremuri de restriște, de acum aproape două veacuri, oameni de pe „Târnavă Mare” s-au impus în România profundă prin edificii grandioase în cultura și civilizația națională care, iată, străbat secolele și continentele.

Note:

1. Liliana Maria Popa și Ioan – Nicolae Popa, Vasile Aaron, REPORTA DIN VIS, Ed. „Curs”, 2016.
2. Ibidem, pag. 12

Demitizarea unor adevăruri (I)

SEBASTIAN SÂRBU, scriitor

Înainte un om era apreciat pentru cunostințele sale de astronomie, sau fiindcă a scris un tratat de geometrie. Azi o mișcare frenetică, alimentată de credințe inconștiente cuprind, ca într-un năvod, masele și mediile intelectuale, printr-un curent nonconformist, a cărui reper absolut este spiritul cu domeniile sale aleatorii: lumea spirituală, realitatea spirituală, cunoașterea spirituală sau pur și simplu spiritualitate.

Dacă în domeniul științelor exacte, totul se bazează, nu doar pe observație, raționament ci și pe calcul și experiment, formulându-se legea după observarea faptelor și limitându-se astfel mult speculația și cunoașterea empirică, iată că în domeniul religios, al cunoașterii umane, al metafizicii, putem vorbi de un adevărat empirism spiritual. Totul în Univers este unitar, iar natura este construită pe principiul piramidal al treptelor și gradelor de evoluție, teoria cărămizilor

fundamentale ale naturii fiind adevărată. În acest mare lanț evolutiv al materialității materiale, legile fizice constituie treptele de evoluție pe scara universală a cărui scop final este: libertatea cosmică.

Cum poate crede omul că prin cunoaștere, gândire, credință, chiar creativitate, subordonate toate ideii presupuse de spirit, poate el domina Universul? Și nu e de mirare că la astfel de persoane modul lor de viață nu corespunde cu filosofia pe care o proclamă, ceea ce desigur poate conduce la concluzia, valabilă în destule cazuri, că aceasta este doar un refugiu, o armă îndreptată spre aceea care susține adevărul, iar în alte cazuri este vorba doar de lașitate și oportunism.

În al doilea rând, nu este de mirare, pornind chiar de la analiza concepțiilor acestora. Se face un abuz megalomanic de cuvinte mari cum ar fi: înțelepciune, iubire, dreptate, bunătate, cunoaștere, iertare etc. La o privire neatentă ar putea fi vorba

de generozitate spirituală. Însă, aceste calități sau virtuți cum sunt ele considerate, sunt atribuite arbitrar omului, fiecare individ putând deține prin exercițiu, ca printr-un procedeu magic, suma tuturor acestor calități. Deci, cu alte cuvinte un om poate deveni precum însăși divinitatea singura susceptibilă de a deține toate calitățile, inclusiv pe acelea pe care omul le poate deține pe cale catehetică, în încercarea lui de a reduce cadrele existenței și manifestarea liberă a instinctului vieții, la niște convenții și prejudecăți, din lene spirituală. În realitate numai Întregul deține suma calităților, adică - lumea. Însă lumea se conduce după alte cauze și trebuie înțeles că la baza lumii este răul, că nu există progres în istorie și că întreaga realitate atât morală cât și cognitivă este relativă, iar ceea ce vreau să demonstrez este că realitatea fizică este mult mai consecventă din punct de vedere al organizării ei, mult mai cinstită cu omul decât omul cu lumea lui, iar dacă omul ar fi cunoscut această realitate de la început, ar fi ajuns departe evitând haosul și erorile din gândire care l-au adus în poziție de sclav, necontrolând ceea ce el produce.

(va urma)

Moșii-buciumani și muzeul lor

IOAN PAUL MĂRGINEAN,
președinte-fondator al Asociației
„Țara Iancului Iubirea Mea” – Deva

Motto: 1) „Aici în Apuseni a curs mult sânge și e îngropată multă suferință; fiecare sat și fiecare munte își are propria sa poveste în istoria Neamului”. (Ioan Bembea: „Patriotul Emil A. Dandea și vremurile în care a trăit”)

2) „Când plini de praf cu pași trudiți/ Leșim din mină obosiți/ Ne doare că-n lumina sa/ Pământul ține-o lume rea”. (Imnul Minerilor-refren)

În ziua de sâmbătă 12 aug. 2017 în satul Bucium Poieni din comuna Bucium, jud. Alba, a avut loc inaugurarea „Muzeului Buciumanilor” (clădire, instalații și exponate) - o investiție de o complexitate și o anvergură suflătoare, culturală, socială, profesională și financiară de excepție. Realizatori: membrii și susținătorii Asociației non-profit „Baia Domnilor” – președinte fondator ing. Nicolae Țandru, buciuman de obârșie.

Festivitatea, începută în sala arhiplină a Căminului Cultural cu intonarea „Imnului Minerilor”, a ocazionat: evocarea vieții, muncii și luptei buciumanilor în decursul vremurilor; evocarea unor personalități locale (ca cea a prof. univ. dr. Nicolae Jurca, cu un apreciat laudat susținut de prof. dr. Mirela Crâncic); lansarea cărții „Aurarii din Munții Apuseni” (autori: ing. Aurel Sîntimbrean, Volker Wollmann, prezenți și regretatul Bazil Roman, fotografii minerilor), care s-a bucurat de prezentarea excepțională făcută de conferențiar dr. Horia Ciugudean. Dintre cei 15 vorbitori, de o atenție și apreciere deosebită s-a bucurat cuvântul inginerului Aurel Sîntimbrean, unul dintre autorii cărții lansate cu această ocazie, membru cotizant și membru de onoare al Asociației non-profit „Țara Iancului - Iubirea Mea”, care și-a început stagiatura în anul 1955 la minele din Bucium, ca inginer geolog minier ajungând apoi să practice mineritul în funcții de conducere până la pensionare, din care trei decenii la Roșia Montană, unde a și înființat „Muzeul Mineritului” cu vestita galerie romană. A donat pentru „Muzeul Buciumanilor” din cărțile pe care le-a scris și din fotografiile personale. În cadrul festivităților, au fost declarați „cetățeni de onoare” a comunei Bucium domnii ing. Nicolae Țandru, prof. Ioan Bembea și prof. univ. dr. Nicolae Jurca (postmortem).

FELICITĂRI ȘI SUCESE ÎN CONTINUARE ORGANIZATORILOR; REALIZATORILOR ȘI SPONSORILOR ACESTEI LĂUDABILE INIȚIATIVE.

Comuna Bucium, cu cele 30 de sate componente, face parte din Poligonul aurifer al Munților Apuseni (2500 kmp) ocupând din acesta 85 kmp. Se află în județul Alba, la 12 km de Abrud, 70 km de Alba Iulia și 90 Km de Deva. A fost atestată documentar în anul 1595. Are ca monumente naturale cele 2 „Detunate” de bazalt și „Poiana cu narcise” de la Negruleasa. Cu toate trăsăturile lor comune, buciumanii au avut și au o personalitate aparte față de ceilalți moși de pe Arieșuri și Crișuri. Și portul lor este specific (vezi și www.romanianmuseum.com). Buciumanii au fost mineri din tată-n fiu, până când alții nu i-au mai lăsat sau nu i-au sprijinit să-și practice nobila meserie. Aurul descoperit aici (printre care și cel mai lung filon din țară, 2.000 metri, de la Vulcoi – Corabia) a fost exploatat milenii de-a rândul, buciumanii fiind recunoscuți ca mineri destoinici. Aurul le-a adus multe bucurii dar și necazuri. De numele localității se leagă personalități de seamă ca Ionuț Dandea (1784) Ecaterina Varga (1847-1848), Avram Iancu, Ion Agârbiceanu și Ion I. Agârbiceanu, Ion Pop Reteganul, Emil A. Dandea viitorul primar al Târgu Mureșului (1922-1926 și 1938-1937), Ovidiu Bîrlea și mulți alții. Buciumanii au fost întotdeauna luptători pentru dreptate și libertate cu jertfe de viață, sânge și lacrimi în încrâncenările din anii 1784, 1848-1849, 1866 (35 de buciumani condamnați la 200 de ani de temniță grea), 1892, 1916-1919 (cu voluntari în Batalionul „Horea”), 1940-1945, ș.a.

Festivitatea de la Bucium Poieni de inaugurare a „Muzeului Buciumanilor” s-a desfășurat în condițiile în care în țară se serbau cu fast zilele sașilor și zilele culturii maghiare cu participarea președintelui României (la sași) și a altor oficialități (la unguri). La aceste serbări nu s-a spus nimic de evenimentul de acum 580 de ani (în 1437) a înaintașilor de azi ai sașilor, secuilor și maghiarilor care pe atunci, sărbătoreau cea mai cruntă convenție rasistă din istoria Europei pe care au încheiat-o contra românilor transilvăneni numită Unio Trium Nationum prin care românii erau declarați „tolerați” și îngrediiți la cele mai elementare drepturi. Influențele drastice ale acestei convenții rasiste se resimt și azi în toate compartimentele vieții comunităților românești ardeleni, de care politicienii de azi uită. Nu s-a spus nimic de genocidul din anii 1848-1849 în care, printre cei 40.000 de români uciși cu bestialitate de tiranii unguri asupritori și cotropitori au fost și mulți moși-buciumani Nu s-a spus nimic de atrocitățile contra românilor săvârșite în perioada

1918-1919 ori de românii măcelăriți la Ip, Treznea, Moisei și alte multe localități între anii 1940-1945 ș.a.

Tragediile buciumanilor alături de ceilalți români ardeleni moși au fost descrise în mii și mii de pagini de mulți autori români sau străini dintre care amintim pe J.P. Brisseau, M. Eminescu, G. Coșbuc, N. Densușianu, I.Slavici, Milton G. Lehrer, Ion Agârbiceanu, Emil Dandea, Gelu Neamțu, Constantin Mustață, Ovidiu Bîrlea și mulți alții.

1000 de ani au fost buciumanii, ca toți moșii și românii ardeleni de altfel, considerați în fapt „tolerați” și despuiți de drepturi. Doar de 100 de ani maghiarii și sașii sunt considerați minoritari, dar răsfățați cu drepturi mai mari ca majoritatea românilor Laolaltă cu ceilalți români ardeleni și moșii-buciumani au fost mințiți de împărații, regii și conducătorii din anii 1784, 1848-1849, 1918-1919. La începutul Revoluției române ardeleni din octombrie 1918, Amos Frâncu, președintele Organizației Militare române din Ardeal, pe baza convențiilor cu cercurile conducătoare din Regatul României, chema la luptă moșii astfel: „Tot ce ne-au răpit regii Ungariei și stăpânii străini ai Ardealului, păduri, pășuni și băisaguri (mine n.n.) ni le vor da cu amândouă mâinile, tot ce a cerut Horea și Iancu !.. Grijăți pădurile și băisagurile ca ochii din cap ! Ale voastre vor fi prin legea românească!” Prin „legea românească” nu numai că nu li s-a dat ce li s-a promis, dar li s-au luat cu „două mâini” moșilor și mine-băisaguri și păduri, și pășuni și drepturi. În regimul comunist de pildă, la naționalizarea din 1948, li s-au confiscat (naționalizat) minele și șteampurile fără a li se mai restitui vreodată, așa cum nu li s-a restituit nici contravaloarea celor 5 zile muncite de înaintașii lor la grofi veacuri de-a rândul și care sunt încorporate în averile restituite în zilele noastre urmașilor acestor grofi. Oprirea mineritului în Ardeal după 1989, a celui minerit care să nu alunge comunitățile din vetrele lor strămoșești ci să-i aducă acasă și pe cei plecați, a fost pentru toți moșii o lovitură foarte grea din care „pe termen lung, va pierde Țara, nu numai moșii... Televiziunile naționale TVR1 și TVR2 ocolesc buciumanii și moșii care nu au o emisiune a lor precum sașii și maghiarii, și nici minutele alocate la aceste posturi nu sunt proporționale cu cele cca 120 de grupuri etnice românești și neromânești existente în țară. În Parlamentul României comunitățile civile (nu politice) de buciumani, moși crișeni sau arieșeni, pădureni, etc. nu au un reprezentant al lor, pe când sașii, maghiarii, rutenii (sub 1000 de cetățeni români ruteni au un deputat) sunt răsfățați cu reprezentanți care să le susțină drepturi identitare Halal „dreptate”! Moșul-buciuman avocatul dr. Emil A. Dandea, un patriot de excepție, în calitatea pe care o avea de secretar al Camerei Deputaților din România și delegat ministerial pentru Munții Apuseni, rostea în octombrie 1928 un fulminant discurs în Camera Deputaților intitulat „Nemulțumirile Ardealului și chestiunea minoritară”. Din problemele ridicate atunci majoritatea nu au fost rezolvate, iar altele chiar s-au amplificat. Este în mare pericol existența, identitatea și personalitatea satelor de moși și români ardeleni din Apuseni. Fiecare parlamentar și politician din Ardeal și nu numai, ar trebui să lupte cu „arma legii”, precum au făcut-o atâtea înaintași ai noștri, mai ales pentru crearea unor condiții și a unui cadru legislativ facil și pragmatic, economic, social, cultural, educațional pe termen imediat, mediu și lung, pentru ajutorarea păstrării identității și a dezvoltării comunităților din satele răsfirate ale Apusenilor, care, de-a lungul veacurilor, au fost și încă mai sunt piloni și izvoare de nădejde a continuității și prosperității daco-românismului creștin multimilenar pe meleagurile noastre.

PRIMA „SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ” A LUI AVRAM IANCU

Prof. NICOLAE CRISTEA

Se împlinesc 145 de ani de când în noaptea de 10 spre 11 septembrie 1872, s-a stins din viață Avram Iancu, Eroul Națiunii Române, conducătorul Revoluției de la 1848 în Transilvania. Dimineața a fost găsit mort, cu mâinile sub cap, cu ochii abia închiși. Brutarul Ion Stupină, pe prispa casei căruia se culcase a anunțat autoritățile, vestea morții Craiului Munților răspândindu-se în întreg Zarandul și Munții Apuseni. Baia de Criș, și odată cu ea întreg ținutul Zarandului, a trăit o dureroasă dramă umană și națională.

Corpul neînsuflețit a fost depus pe catafalc în casa avocatului Ioan Simionașiu. În cursul dimineții de 11 septembrie, fruntașii români din conducerea Comitatului Zarand au constituit un „Comitet aranjator funebral” care a luat în grija sa răspândirea tristei vești și înmormântarea eroului națiunii române. Printre membrii de frunte ai acestui comitet se aflau: Sigismund Borlea, George Secula, Nicolae Mihălțianu, Ioan Simionașiu, Teodor Pop, Dumitru Popa.

Necrologul trimis, în aceeași dată, de către Comitetul funebral, apărut în revistele „Telegraful român” nr. 74/1872 și „Gazeta Transilvaniei” nr. 69 / 1872, constituie un document de mare importanță ce clarifică și face lumină în cauza morții lui Iancu. La casa-muzeu din Baia de Criș se află expus în fotocopie acest document, pe care îl redăm în continuare, respectând autenticitatea lui :

NAȚIUNEA ROMÂNĂ !

„Cu inima durerosă face cunoscută încetarea din viața a preiubitului seu fiu AVRAMU IANCU, Prefectu, Generalu a Legiunilor Române, în lupta pentru independența națională dela anu 1848/49, defuncțiunea pre timpurie a urmatu astă di la 3 ore demaneția, în Baia de Crișiu (distructului Zarandu) la anul vieței sele 48, în urma unui morbu de peptu. (s. n.)

Corpulu defuncțiului se va înmormenta în cimiteriulu gr.or. din comuna Cebea la 13 /1 septembre 1872 cu ceremonialulu îndatinatu în Biserica orientale.

Toți fii națiunei geloși suntu poștiți a participa la onorulu de a face parte din cortegiu funebralu.

Memoria lui fie eternu bine cuvântata iera zelulu seu nationalu să plane asupra natiunei binefacatoriu. Baia-de-crisiu, 11 Septembre 1872 Comitetulu arangiatoriu funebralu. „

Prin grija avocatului Teodor Pop este transmisă în toată zona Munților Apuseni o adresă care menționa data morții Craiului Munților și că va fi înmormântat în 13 septembrie 1872 la ora 2 (p.m.) la Țebea. Tot cu acel prilej Prefectura hotăra ca, după ritual bisericesc, să se tragă clopotele și la îngropăciune să se prezinte întreaga comunitate. Trei zile și trei nopți au tras clopotele bisericilor îndemnând la pelerinaj la Baia de Criș. La reședința Comitatului, pe casa lui Simionașiu, la hotel, au fost arborate drapele românești îndoliate.

Precizare: Se cunoaște faptul că, după revoluție, dezamăgit de nereușita idealurilor sale, Iancu cutreiera meleagurile atât de îndrăgite de el, de la Vidra la Hălmagiu și Baia de Criș, fiind atras de Țara Zarandului, denumită și Mica Românie (datorită Comitatului românesc existent aici). Cu două săptămâni

înainte de moarte a fost internat la spitalul din Baia de Criș, unde în perioada 25 august - 6 septembrie 1872 a fost tratat de pneumonie (s.n.). spital care, în existența sa de peste 125 de ani, s-a bucurat de un prestigiu deosebit.

Deci, iată cauza morții sale timpurii: peregrinările pe meleagurile noastre, prin intemperiiile vremii, care l-au afectat fizic și moral. Am ținut să fac această precizare pentru a înlătura orice suspiciune, variantă sau denaturare a adevărului.

Cât de impresionantă și emoționantă a fost atmosfera participării miilor de moți la înmormântarea lui Avram Iancu din 13 septembrie 1872, descrisă într-un articol din ziarul „Lumina” din Arad, numărul 6/22 septembrie 1872, pag. 25, pe care îl redă transcris cu ortografia actuală:

„O tristă și dureroasă sărbătoare națională, înmormântarea Prefectului General al Legiunilor Române din 1848/49.

AVRAM IANCU

Baia de Criș (comit. Zarand) 13 sept. 1872

Astăzi dimineața, pe drumul de țară către Baia de Criș, se îmbulzeau căruțele ce aduceau la Baia de Criș damele și inteligența română din întreg comitatul, precum și o mulțime de țărani; iar cam pe la ora 11, de pe toți munții din jurul Băii de Criș se cobora mulțimea poporului, bărbați femei, bătrâni, tineri, copii și copile, unii călare, dar partea mai mare pedestru, însă toți îmbrăcați sărbătorește. Nu trecu o oră și străzile orașelului nostru deveniră îndesate de dame române, de o mulțime de preoți și cu întreaga inteligenție română din comitat, iar numărul poporului de rând era grandios!- Damele și inteligenția tot în veșminte negre, iar poporul-curat și sărbătorește îmbrăcat!

Ce poate fi cauza acestei adunări extraordinare? este doară ședință la comitat? - Nu! Este doară târg de țară? - Nu! Este doară alegere de deputat? - Nu! Va fi sărbătoare mare?

Da, este o sărbătoare mare și tristă, însă nu numai bisericească, după euchologion ci și națională, după înalta voie a Tatălui din cer!

Așa este; *națiunea română* astăzi are o mare și extraordinară zi tristă și duioasă sărbătoare națională, care se va celebra la ora 2 după amiază; este înmormântarea rămășițelor pământești ale *euroului și prefectului general al Legiunilor române din 1848/9 Avram Iancu*, cela ce în 1848, din nimica a creat o armată română, a înarmat-o și a prevăzut-o cu tunuri, cu care armata din 1848/9 a domnit munții Ardealului, și de a carei viteză la auzul numelui se înfiorau contrarii!- și cu care el s-a luptat pentru libertatea, egalitatea și naționalitatea poporului român- într-un mod de a deșteptat admirarea lumii!

Așa este; poporul român astăzi are o mare și extraordinară serbare națională, el astăzi îndeplinește pompa de înmormântare a osemintelor *marelui martir național Avram Iancu*, a celui erou și martir, care după ce pentru poporul român și drepturile acestuia călca în picioare, de inamicii național, în 1848/9 cu armata s-a luptat și a secerat atâtea triumfuri glorioase, iar după amuțirea tunurilor și restabilirea păcii, pentru serviciile sale extraordinare n-a primit nici o bogăție, din câte i s-au îmbiat, ci a pretins *neconținut: drepturi*

pentru națiunea română, dreptate pentru poporul român și neputând câștiga acestea, neputând ajunge acest scop dorit pentru care s-a luptat cu atâta bravură și a sacrificat atâta sânge român- văzându-se amar și urât înșelat, din amoroarea cea mare ce o nutrea către națiune și popor, cărora pe lângă toate sacrificiile nu le-a putut ajuta, a decăzut cu inima și cu puterile, mintea cea genială i s-a înmulgit și astfel el a devenit *cel mai mare și adevărat martir al națiunii române!*

Deci damele române - toate de prin tot împrejurul, inteligența română, și cu poporul s-au adunat astăzi din toate părțile până și din Abrud, locul principal al izbânzilor glorioase, s-au adunat în număr foarte însemnat, pentru a aduce omagiile cele cuvenite, cele din urmă *marelui bărbat, eroului prefect general al legiunilor române din 1948/9, și marelui martir național, Avram Iancu.*

Mărețe și extraordinare au fost faptele lui, dar măreată și extraordinară a fost și înmormântarea lui, care asemenea comitatul Zarandul n-a mai avut și n-a mai văzut și poate nici va mai avea și nici nu va mai vedea!

Din ora ce a răposat, adică din 11 septembrie de dimineată, la toate bisericile Zarandului s-au tras clopotele de 3 ori pe zi; mai multe comune, cât au înțeles de moartea lui, îndată au scos flamura neagră și astăzi, precum am spus mai înainte, toate damele cu toată inteligenția română s-a prezentat în doliu adânc! Ținuta și întristarea poporului de rând au fost adânc impunătoare!

Ceremonia s-a început la 2 ore după amiază în Baia de Criș, sub pontificarea dlui protopop din Brad *Nicolae Mihălțianu*; la această ceremonie au luat parte activă 30 de preoți îmbrăcați în ornamentele lor bisericești cu o mulțime nenumărată de învățători și de cantori. După rugăciunile îndătinat și după-ce dl protopop a rostit o predică prea frumoasă și adânc mișcătoare, cortegiul de aici s-a pus în mișcare către cimitirul comunei vecine Țebea. Înainte mergea un june cu flamura națională, îmbracată în negru; urmau apoi mai mulți prapori bisericești, după aceea coșciugul, pe un car funerar, gătit anume spre acest scop, totul învelit în pătură neagră,- pe lângă coșciug mergeau 25 de tineri cu făclii aprinse; - toți 30 de preoți în ornamentele bisericești urmau cântând cântările prescrise, iar când funcționarii bisericești făceau pauză cu cântările, atunci cele 2 bande muzicale, perindându-se cântau arii triste funerare. Astfel întreg poporul cu toate damele și cu întreaga inteligenție, deși cimitirul din Țebea este departe cât de bine de Baia de Criș, - a petrecut pedestru până la mormântul corpului neînsuflețit al marelui său fiu unde după ce s-a finit ceremonia a mai rostit și dl *George Secula* o cuvântare excelentă, cel din urmă adio! Și așa corpul lui Iancu s-a înmormântat lângă *goronul lui Horia*, în cimitirul de la Țebea!

Românii din 4 unghiuri, să zicem deci cu toții: să-i fie țărâna ușoră, precum desigur îi va fi memoria binecuvântată în vecii vecilor, Amin!”

Dacă așa s-au petrecut faptele acum 145 de ani, se cuvine să tragem învățămintele necesare și folositoare pentru Serbările Naționale de la Țebea, ediția 31-a din 9/10 septembrie 2017, având și exemplu manifestărilor cultural-patriotice organizate de ASTRA în 30-31 august 1924 în frunte cu primul rege al României întregite, întărite actualmente de Legea nr. 230/2016 publicată în Monitorul Oficial nr. 937/22 nov. 2016 prin care Parlamentul României a declarat oficial pe AVRAM IANCU – EROU AL NAȚIUNII ROMÂNE.

Fosta „sărbătoare tristă și dureroasă” să o transformăm într-o sărbătoare sobră, optimistă, patriotică, demnă de crezul și lupta marelui nostru Erou Național!

Academia Română la 150 de ani (1866-2016); contribuția bucovinenilor: literatură și folclor (6)

Prof. BRÂNDUȘA CEPUC

Grigore Bostan a publicat încă din 1972: „Datini populare. Sărbătorile satelor bucovinene”, „Graiu și folclorul românesc din Transcarpatia”, „Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina” (1991), „Poem bucovinean”, „Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți 1775-2000”, „Literatura română în Bucovina”-în context național și policultural, 2003 (în colaborare cu Nora , soția sa). Ion Popescu-Sireteanu scria că Grigore Bostan a fost 3 ani director al Institutului Român „Eudoxiu Hurmuzachi” de la Cernăuți, membru al „Danubian Academic Society of America” (1993 New York), membru al Academiei Internaționale „Mihai Eminescu” (Delhi-București, 2000). În cele patru decenii de activitate a participat la 63 congrese, conferințe, simpozioane,

colocvii științifice și întâlniri literare internaționale. A fondat Arhiva de folclor românesc de la Universitatea Cernăuți (cu alți colaboratori) și a făcut cercetări de specialitate în regiunea Cernăuți și în Transcarpatia (Maramureșul din nordul Tisei), la 1961-2004. Din volumele de poezie amintim: „Cântec de drum. Versuri” (1982), „Cetatea de Sus. Versuri”, „Dincolo de vârstă”, „Cronograme în piatră”. Colaborarea la reviste a fost fructuoasă și a depășit granițele Europei. Premii internaționale, ordine și medalii din partea României și Republicii Moldova. Încă din timpul vieții scrierile sale literare au fost apreciate de Ștefan Hostiuc, Nicolae Bilețchi, Cecilia Popescu-Latiș, Ion Cozmei, Ilie T. Zegrea, Ion Crețu și mulți alții din Ucraina, România, R. Moldova; dar și studiile etnologice (de Iordan Datcu, George Munteanu, Nicolae Constantinescu, Otilia Hedeșan, și alții din R. Moldova, Rusia, Belarus, Lituania, Ucraina).

Tot din Ucraina o avem pe **Alexandrina Cernov** (1943 Hotin)-distins filolog, editor, om politic, cadru universitar și tot membru de onoare a Academiei Române (1991), cu doctorat în filologie la 1989 la Chișinău (R. Moldova). A activat ca jurnalistă de limbă română la radio și televiziune în Cernăuți iar din 1971-2002 a fost universitar la Cernăuți la Universitatea „Iuri Fedkovici” (denumire ucraineană). Fondatoare a Societății „Eminescu”- a fost și președintă 5 ani, redactor-șef al revistei „Glasul Bucovinei” (Cernăuți-București), autoare de manuale, conducătoare a editurii „Alexandru cel Bun”, traducătoare.

Nr. 1 al „Analelor Bucovinei”, în semn de prețuire găzduiește materialul (la 1994): „Grupul etnic românesc din nordul Bucovinei (probleme de renaștere națională)”. Se arată că în Europa trăiesc peste 100 grupuri etnice (minorități naționale). Bucovina a trecut prin multe modificări teritoriale, politice, economice, lingvistice și numai în secolul XX au funcționat patru limbi oficiale: germana, româna, rusa, ucraineană.

(va urma)

GÂNDURI PENTRU UN SIMBOL NAȚIONAL!

LAZĂR LĂDARIU, scriitor

În numărul din „Federațiunea» (1872), cu necrologul lui Avram Iancu, citim: „Monumentulu» celu» mai puternicu tu l-ai plantat în piepturi. Memoria ta dulce în veci ni va fi scumpă.»

Îmi petrec ochii pe slova veche și parcă aud, ca un ecou, fluierul lui, răsunând prin munții de piatră. Tânguitorul fluierului, dar fără Iancu.

Privesc și o fotografie de la 1870. Ultimul chip al Iancului. Păr și barbă albe. Mustăți stufoase. Albe și ele. Un chip al suferinței, al intensei trăiri și dezamăgiri după 1848-1849. Mândrul crai al munților mi-a tutelat, ca multor altor copii ardeleni, copilăria. Cu demnitatea. Cu îndârjirea. Cu sufletul dăruirii totale și cu mândria lui.

Așa îl prezentam pe Craiul Munților, comandant de oaste la 24 de ani, în cetatea de cremene a Apusenilor, în volumul colectiv de eseu-reportaj „Cartea Mureșului”, apărută în anul 1986, la Editura Eminescu.

Am redat toate aceste rânduri, tocmai pentru a arăta cât de trecători suntem în această lume, ca firisoare de nisip, ca secunde de pământ. Noi îmbătrânim și ne ducem. Ei, înaintemergătorii luptători, vor rămâne veșnic în inimile noastre. Și în pagina istoriei. Va rămâne și sfântul nostru luptător, cancelist la Tabla Regească din Târgu-Mureș, implicat în mișcarea națională a românilor ardeleni, Avram Iancu, prefect general, prefect al Legiunii „Auraria Gemina”.

Celor care n-au citit nici măcar un rând din pagina istoriei zbuciumate a Ardealului, printre ei numărându-se și derbedeul Csiki Barna, ajuns, azi, pe la Budapesta, după ce și-a permis neobrăzarea de neiertat să-l spânzure, simbolic, pe eroul nostru național, le aducem la cunoștință conținutul unui document al vremii, demn de luat în seamă în toate privințele. Baronul de Wohlegemuth, guvernator civil și militar al Transilvaniei, cere căpitanului austriac Gratze un raport privindu-l pe Avram Iancu și pe ceilalți prefecți participanți la luptele din 1848-1849. Conformându-se ordinului nr. 3013, din 9 decembrie 1849, căpitanul Gratze culege informații asupra lui Avram Iancu, dar și a altor conducători români, aflați sub ordinul căpitanului austriac. În raportul întocmit la Orlat, la 10 ianuarie 1850, acesta scria: „Am avut sub ordinele mele, în timpul operațiunilor pe malul drept al Mureșului, în noiembrie 1848, pe prefecții Iancu, Buteanu, Axente și Popovici (...) S-au supus, întotdeauna, total, ordinelor mele, iar în cazuri de acțiuni independente, purtarea lor a fost, neîncetat, în sensul înaltelor ordine (...), evitând, astfel, orice violență și jafuri. Ei și-au îndeplinit, cu toții, datoria, în modul cel mai conștiincios, iar prefectul Iancu și-a câștigat - după convingerea mea - merite nepieritoare, pe care îmi iau libertatea să vi le arăt în cele următoare. Este meritul lui Iancu faptul că milițiile românești s-au adunat în număr atât de mare, în special în Munții Apuseni, pe câmpia de la Cricău, și numai extraordinara sa influență, activitatea sa și entuziasmul său (...) au putut să înlăture lipsurile înarmării, îmbrăcăminte și să mențină totul în ordine.” Luând, la 5 noiembrie 1848, comanda celor 20.000 de moți, înarmați doar cu lănci, cu foarte puține puști, căpitanul Gratze i-a împărțit în batalioane și companii, chiar în fața inamicului care atacase din Abrudul întărit, avanposturile moților. „Și aici - continuă căpitanul Gratze - a arătat prefectul Iancu acea inteligență superioară, care ne-a permis să efectuăm împărțirea și să aranjăm, încă de la 6 noiembrie, avanposturile noastre în poziția de la Teiuș, după preceptele militare. Prefectul Iancu a mai fost la înălțime și în ziua de 20 noiembrie, când am ocupat orașul Aiud, care nu s-a predat fără condițiuni, prin purtarea sa ireproșabilă și prin o justă recunoaștere dintre dușmanul armat și nearmat. Pe când coloanele, înconjurând orașul, erau duse în pozițiunile anterioare, coloana lui Iancu avea ordin să defileze

prin oraș și să formeze ariergarda corpului. Fără ca un om să fi ieșit din rânduri, Iancu a condus coloana sa prin mijlocul orașului și a ocupat împrejurimile, astfel că nu numai că nu s-a produs niciun act de violență, dar s-au evitat și orice jafuri.” Tot așa s-au petrecut lucrurile - conform raportului căpitanului Gratze - și la 10 noiembrie 1848, când a fost ocupat orașul Turda, când moții au demonstrat populației că „românii aveau un scop mai înalt decât setea de jaf”. „Având cartierul general în oraș, iar trupa în biuvac pe miriștile de pe malul drept al Arieșului, nici măcar un om nu și-a permis să încalce ordinele și să intre în oraș! (...) Nici în acest oraș nu s-a comis niciun fel de jefuire și de violență pe tot timpul, destul de îndelungat, al șederii noastre acolo. Mărturisesc sincer - scria căpitanul Gratze - că dispozițiunile mele n-ar fi avut acele fericite succese, dacă Iancu, spiritul care-i înviora pe toți, omul de o popularitate fără margini, însuflețit de nobilul gând să câștige, printr-o credință plină de sacrificii.” Însoțit de înaltul gând al binelui națiunii sale, Iancu a dat dovadă, cu „meticuloasă îngrijire și cu jertfire de sine, până în cele mai mici amănunte”, cei din jurul său având prilejul să vadă, să constate care-i caracterul Iancului, animat de un singur gând: „egala îndreptățire a națiunii sale.” „Sunt, prin urmare, moralmente convinși - preciza căpitanul Gratze, în raportul lui din 10 ianuarie 1850 - că, din știința lui și în urma dispozițiilor sale, nu a suferit nimeni vreo nedreptate.”

În finalul raportului amintit, în măsură să spună totul despre eroul nostru național, luptătorul, strategul militar Avram Iancu, căpitanul Gratze completa: „Îndrăznesc, deci, să rog pe Excelența Voastră, să binevoiți a acorda fostului prefect Iancu, pentru activitatea sa plină de jertfire în înțelesul cauzei celei bune, pentru vitejia sa, de atâtea ori arătată și pentru atitudinea sa cinstită, fără greșală în toate ocaziunile, atât de umană, o distincțiune publică.»

Tot ce-i cuprins în acel raport nu sunt cuvintele de laudă ale vreunui român, ci ale unui militar străin - căpitanul austriac Gratze -, înlăturată fiind, astfel, orice suspiciune de subiectivism, atunci când vine vorba despre Avram Iancu, conducător de oști, la 24 de ani, care, prin inteligență, a avut grijă ca, la Teiuș, Aiud, Abrud, Zarand și Turda, „să nu fie comise niciun fel de jafuri și violențe.” Omul de o „popularitate fără margini”, cu gândul la acel „sacrificiu pentru binele națiunii”, în ultima dorință își exprima acel gând testamentar: să-și vadă națiunea fericită! Iancu n-a acceptat violența, nici jaful. În schimb, în acele vremuri, „tribunalele de sânge” ale lui Kossuth au ucis 40.000 de români ardeleni, au ars și au ras de pe fața pământului 300 de sate, biserici și mănăstiri ale românilor. Au fost uciși cei patru prefecți: Bătrâneanu, Petru Dobra, Ioan Buteanu, Constantin Romanu-Vivu (torturat și ucis, în chinurile cele mai groaznice, în dealul de la Sângeorgiu de Mureș), subprefectul Vasile Simonis (spânzurat la Cluj), alți tribuni, centurionii și decurioni, spânzurați la Târgu-Mureș, Sibiu, Zarand, Mănărade, Teiuș, Ogra, Iernut, Dej, Odorhei, Turda, Cluj, Hodac, Ibănești, Rus, Dumbrava, Monor, Sânger, Șieuf, Sâncrai-Mureș, prin alte multe sate românești din Ardeal, într-o foarte scurtă perioadă au fost uciși vreo 1.250 de români ardeleni, printre care și preotul Ioan Papiu, din Budiul de Câmpie, tatăl istoricului Alexandru Papiu Ilarian. Este nevoie de aceste comparații, pentru a dovedi cine au fost cei care au dat dovadă de omenia Iancului, și care, la 1848-1849, au fost barbarii! Iancu - spunea căpitanul Gratze, în raportul lui -, cu „merite nepieritoare”, a evitat „orice violență și jafuri.”

În privința acelei propuneri de a fi decorat, poziția fermă și demnă a Iancului este cunoscută, el nealergând vreodată după onoruri de niciun fel. N-a urmărit nici glorie, nici măririi. A făcut totul pentru neamul lui, fiind

cunoscută și atitudinea lui față de împăratul de la Viena, pe care-l considera un mincinos, un hoț!

Ne-au rămas, pentru veșnicie, acele nemuritoare spuse ale Iancului: „Nu cu argumente filosofice și umanitare vei putea convinge pe acei tirani, ci cu lancea, ca Horea”; „Uitați-vă pe câmp, românilor, suntem mulți ca cucuruzul brazilor, suntem mulți și tari, că Dumnezeu e cu noi”; „Noi suntem oamenii libertății! Pentru asta ne-am revoltat, pentru asta ne-am vărsat sângele și suntem hotărâți a ne vărsa sângele până la ultimul român”; „Unicul dor al vieții mele fiind ca să-mi văd Națiunea mea fericită, pentru care, după puteri, am și lucrat până acum.

Durere, fără mult succes, ba togma acum cu întristare văd că speranțele mele și jertfa adusă se prefac în nimic”.

În anul 2015 ne îmbrăca în „Mantaua Iancului» Valentin Hossu-Longin, scriitorul urmaș al unor luptători moți din Apuseni, care dedică o carte Craișorului din Țara de Piatră. Trăgându-se din cei trași pe roată, Iancu, simbolul luptei pentru un țel măreț, aflăm că a fost întemnițat „pentru ofensă adusă stemei imperiale», întrebându-se, revoltat, „de ce-i pusă Transilvania lângă Ungaria?». Pentru că a protestat, este arestat și dus la Alba Iulia, legat fedeleș, cu mâna la picior. Este brutalizat de un ofițer ungur, legat în lanțuri și palmuit. Eliberat prin intervenția mitropolitului Andrei Șaguna, începea prigoana împotriva lui Avram Iancu! După răul decepțiilor din anul 1852, Iancu refuză decorațiile și onorurile împărătești, refuză să se întâlnească cu împăratul Francisc Iosif I, aflat în vizită prin Transilvania, deoarece acesta nu și-a respectat promisiunea privind drepturile moților asupra pădurilor. Pentru Iancu, pentru moți, „tătucu» de împărat» era un mincinos, un fățarnic!

Moartea lui Iancu, din anul 1872, a acelui rege, cu adevărat, al Apusenilor, lasă, totuși, o întrebare: ce s-a întâmplat în cei 20 de ani ai rătăcirilor prin păduri și munți, de la Abrud la Baia de Criș, acolo doar găsindu-și liniștea și refugiu? Moții îl iubeau, unii îi sărutau mâna ca unui patriarh. El este așezat, de românii ardeleni, într-o aură de legendă, cea a iubirii, admirației și respectului pentru un înaintemergător. Demnă de o extraordinară secvență cinematografică este acea întâmplare, cuprinsă, de Valentin Hossu-Longin, în povestirea „Mantaua Iancului” din cartea cu acest titlu. Era într-o zi cu zăpadă, într-un moment de rătăcire a Iancului prin păduri și munți. Zărește o femeie plâpândă, urcând prin nămeți. „Cu brațele îndoite pe lângă trupul subțirel”, trăgea după ea o sanie cu crenguțe, cu vreascuri pentru foc. Recunoscându-l, femeia i s-a adresat pe nume: „Iancule, Craișorul nostru!”. La care Iancu răspunde: „Eu nu-s Iancu. Eu sunt umbra lui Iancu! Iancu e mort!”. Abia atunci Iancu își dă seama că, în sanie, era un copilăș zgribulit de frig. Un firisor de viață. Un licăr de speranță. O mână de om. Cu cuțitul, Iancu taie o bucată mare din pulpana hainei lui lungi (mantaua) și învelește cu ea pruncuțul. „Gest care vorbește, de la sine, mai cuprinzător decât orice biografie.” O învățătoare din Vidra cunoștea cele petrecute, ea fiind o strănepoată a femeii cu copilul.

Toate acestea trebuie știute de cei care îmbrăcăm, zilnic și veșnic, steagul național, Tricolorul din Biserica din Tebea, în apropierea căreia Iancu își duce somnul.

Iancu și-a dat obștescul sfârșit pe prispa unei case din Baia de Criș, a unui sat al Apusenilor, asupra lui găsindu-se „averea” lui: jalba, mototolită, către împăratul de la Viena, o basma înflorată, probabil de la o femeie cândva iubită, și fluierul cu care rătăcea prin munți, înfiorându-i.

Pentru conștiința vie a eroismului lui, pentru gândul lui, de luptător, de înălțare a Neamului și de înfăptuire a idealului național, să ne închinăm strălucitului viteaz, martir al românilor ardeleni. Lui și celor jertfiți în numele lui să ne închinăm, aducându-le un pios omagiu și veșnică recunoștință.

„În fața mormântului de la Tebea - spunea Octavian Goga - se închină o Românie!”.

TRANSILVANIA PĂMÂNT ȘI NEAM ROMÂNESC (XX)

Prof. univ. dr. IOAN CONDOR

DACII – Dacii liberi

Așa cum am arătat în precedent, în urma victoriei obținute de romani, în anul 106, numai o parte a teritoriului Daciei, cca o cincime, a fost transformată în provincie romană (vestul Olteniei, Banatul și o parte a Transilvaniei). Teritoriile neincluse în provincia romană Dacia, provenind din Muntenia, Moldova, Crișana și Maramureș, au rămas în stăpânirea dacilor liberi. Mai exact, denumirea de daci liberi este dată triburilor geto-dace care nu au fost înglobate în provincia romană Dacia, și care au continuat să trăiască pe teritoriul lor de baștină (sec. 2-4 e. n.). Atât izvoarele literare cât și descoperirile arheologice arată că dacii liberi au conviețuit în anumite regiuni cu sarmații și cu unele neamuri germanice, cultura lor materială fiind în continuu influențată și de civilizația romană¹.

Istoricii din antichitate i-au menționat tot cu termenul de daci liberi, folosind alte denumiri numai când s-au referit la o anumită ramură a lor, cum sunt carpi sau costoboci, spre exemplu. Izvoarele despre dacii liberi, în formă scrisă, sunt puține, dar sunt completate cu numeroase descoperiri arheologice, cuprinzând, mai ales așezări, și necropole.

Au fost păstrate legături strânse între dacii din interiorul provinciei Dacia și cei rămași în afara acesteia, adică dacii liberi, care au reprezentat una dintre cauzele pentru care zonele dacice rămase în afara provinciei vor continua să graviteze spre Dacia romană. Continuarea tradițiilor dacice este caracteristică regiunilor dacilor liberi și se manifestă în ocupațiile și activitățile economice, în modul de organizare și în arhitectura așezărilor, precum și în unele produse de artă. Un adevărat etalon îl reprezintă, spre exemplu, meșesugul olăritului, care păstrează cu mici modificări toate formele modelate cu mâna și tehnologia de lucru din perioada anterioară cuceririi romane.

Influențele romane, manifestate în teritoriile locuite de dacii liberi și în general în cadrul societății dacice sunt relativ profunde. Relațiile cu Imperiul Roman au fost de natură economică, dar și politice – clientelare, precum și sub forma unor frecvente conflicte militare, în urma cărora unii împărați romani au luat titluri onorifice (spre exemplu, Dacicus Maximus, Carpicus Maximus).

Dacii liberi au primit unele influențe și din partea sarmaților și populațiilor germanice, ca urmare a raporturilor de colaborare, dar și aceste populații au preluat, la rândul lor, anumite elemente de cultură dacică².

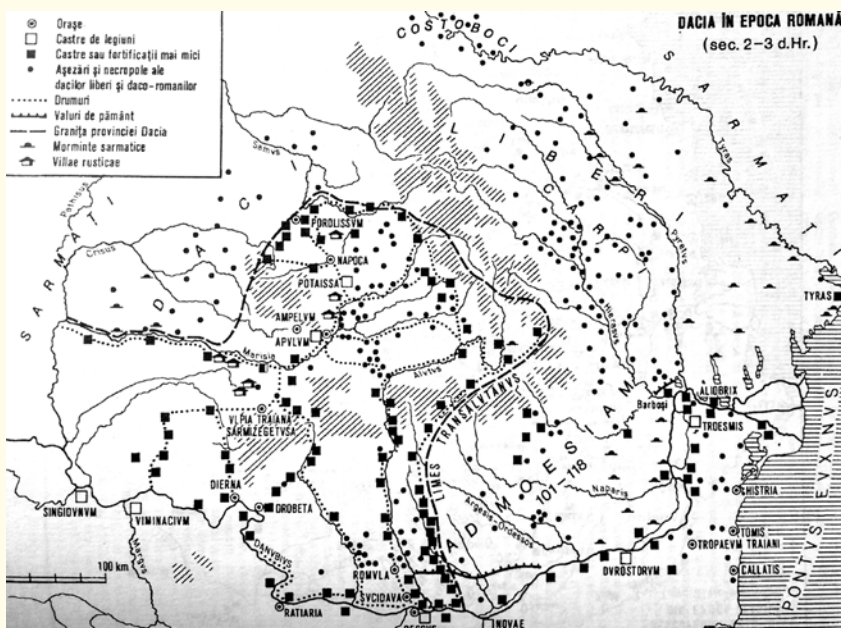
Cu toate că au venit în contact cu aceleași grupuri de populații (romani, sarmați, germani), situația dacilor liberi diferă parțial de la o regiune la alta datorită raporturilor care au existat între ei și grupurile de populații de mai sus. Astfel în Moldova, carpii au reușit să-și păstreze independența față de romani și, organizați într-o puternică uniune tribală, i-au dominat pe sarmați pătrunși în teritoriul lor și au atacat în repetate rânduri Imperiul roman. Spre exemplu: puternica invazie, din 238, a carpilor (triburi de daci liberi din Moldova) aliați cu geții, la Dunărea de jos, în vremea împăraților Papien și Balbinus și invazia carpo – gotică din anul 242 din Moesia și Tracia.

În Nordul Moldovei și în zonele adiacente din Nord și Est locuiau costobocii, a căror cultură materială a atins dezvoltarea sa maximă în secolul 2 e. n. În spațiul geografic amintit, cercetările arheologice au scos la iveală vestigii aparținând nu numai costobocilor, ci și sarmaților, carpilor și ale unor neamuri germanice. În schimb, dacii liberi din Vest din Crișana (atestați geologic prin aspectul cultural Sîntana – Arad), n-au avut aceleași condiții ca cei din Moldova. Așezați între romani și iazigi și strămtorați în acțiunile lor și de unii și de ceilalți, au fost forțați să recunoască fie hegemonia romanilor, fie pe cea a sarmaților. Descoperirile arheologice făcute în Ungaria arată că pătrunderea iazigilor în Câmpia Maghiară (Alfold) nu a împins întreaga populație dacică spre Est, în teritoriul Daciei, așa cum consideră unii cercetători, ci parte din ea a rămas pe loc, și a continuat să conviețuiască cu noii veniți.

În Nord Vestul țării, la Medieșul Aurit (judetul Satu-Mare) a fost documentată masiv populația autohtonă dacică, împreună cu unele elemente de tip vandalic (în special în necropolă). S-a efectuat un atac al dacilor liberi la hotarele Daciei, în anii 156-157, respins de legatul Daciei Superior, M. Statius Piscus. Întărirea limes-ului dacic de pe râul Someș.

În Muntenia situația își are și ea particularități proprii. Încercuită de către Imperiul roman, temporar stăpânită și continuu supravegheată, această regiune nu oferea locuitorilor săi aceleași condiții de dezvoltare pe care le aveau dacii liberi din Moldova, care își puteau permite să facă incursiuni în Imperiu și să reclame subsidii de la romani (Petrus Patricius, fragm. 8.).

În Câmpia Română, o parte din așezările getice și-au încetat existența în pragul e. n. (ne referim la acțiunile lui S. Aelius Catus, despre care Strabo, VII, 3,10 spune că a strămutat în Sudul Dunării 50.000 de geți), altele în timpul campaniei lui Ti. Plautius Silvanus Aelianus (care a transferat în Imperiu

100.000 de transdanubieni, CIL, XIV, 3.608), iar o parte dintre ele au fost distruse cu ocazia războaielor dintre daci și romani în timpul lui Decebal. În schimb, populația geto-dacică a continuat să trăiască neîntrerupt în zona subcarpatică, prezența ei fiind demonstrată din plin de descoperirile arheologice făcute la Drajna de Sus (jud. Buzău), Tîrșor (jud. Prahova), Cetățeni (jud. Argeș) etc. Începând cu mijlocul sec. 2 e. n., geto dacii retrași în regiunea subcarpatică se extind spre Dunăre, încurajați și de creșterea carpilor din Moldova și, în felul acesta, treptat, micsorează sfera de acțiune a sarmaților. Se ajunge astfel, ca în secolul 3 e. n., întreg teritoriul Munteniei, de la Dunăre la Carpați să fie repopulat de geto-daci, așa cum demonstrează descoperirile arheologice de tip Militari – Chilia³.

Concentrând expunerea și insistând mai mult pe caracteristicile specifice zonelor locuite de dacii liberi, am lăsat la o parte atacurile efectuate asupra provinciei romane Dacia.

Să mai menționăm însă câteva din aceste atacuri, incursiuni ale dacilor liberi în provincia Dacia.

La moartea împăratului Traian la Selinus în Asia Mică (11 august 117 e. n.), în timpul domniei lui Imperiul roman atinsese apogeul expansiunii sale, începe să apară neliniștea, atacurile, răzvrătirile și alte forme de revoltă din partea populațiilor asuprite. Astfel, deja în anii 117-118 apar atacuri ale sarmaților iazigi și roxolani la granițele de apus și de răsărit ale Daciei, care se împletesc cu frământări ale dacilor de curând supuși; în cursul acestor evenimente cade însăși guvernatorul provinciei, C. Iulius Quadratus Bassus. Incendierea suprastructurii lemnoase a Podului lui Apollodor de la Drobeta. Vizita împăratului Hadrian în Dacia și în provinciile dunărene, unde se ocupă personal de luarea măsurilor pentru redresarea situației.

În anul 143 e. n. se declanșează un atac al dacilor liberi împotriva provinciei Dacia, respins nu fără dificultate de trupele romane.

În anul 167, atac al costobocilor (daci liberi din Nord și Est-Daciei Romane) în provincia Dacia (apoi în Macedonia și în Grecia).

În anii 183-184, generalii romani duc lupte victorioase împotriva dacilor liberi din Nordul provinciei Dacia.

În anul 236, împăratul Maximin Tracul (235-238), originar din Moesia Inferior, duce lupte împotriva sarmaților iazigi și dacilor liberi luând titlurile de Dacicus Maximus și Sarmaticus Maximus.

Amintim cel mai puternic atac al carpilor împotriva provinciei Dacia (245-247), respins de împăratul Filip Arabul (244-249) care, în urma acestei victorii, adoptă titlul de Carpicus Maximus. Fortificarea principalelor orașe din Dacia sudică (Sucidava, Romula, Drobeta). Abandonarea limesului Transalutanus. Apărarea romană se reanșează din nou pe Olt.

În anul 257 e. n., în urma victoriilor raportate asupra dacilor liberi, împăratul Gallienus adoptă titlul de Dacius Maximus.

După domnia lui Gallienus, inscripțiile în provincia Dacia încetează; nu mai cunoaștem nici un guvernator imperial și nici un procuror al vreuneia din cele trei Dacii în răstimpul până la evacuarea provinciei⁴.

Sunt interesante concluziile privind părăsirea provinciei Dacia de către romani în anul 271 e. n. „Atacurile repetate contra Daciei nu erau, însă, nimic față cu acele ce loveau în Imperiul roman. Aici era greul și pericolul, căci se apropia de inimă. Pentru a scăpa viața imperiului, Aurelian (n. n. împăratul) se hotărî să facă amputarea membrului mai puțin neapărat vieții totului (n. n. imperiului), și astfel a jertfi el Dacia în prada barbarilor. Într-un cuvânt, dacă Dacia a fost părăsită, aceasta s-a făcut, nu din pricina că dânsa ar fi fost răpită de barbari din mâinile romanilor, ci pentru a scăpa restul imperiului răsăritean de pustiiri nemaipomenite”⁵.

Descoperirile arheologice făcute în castre, așezări, orașe și necropole, marele număr de trupe auxiliare formate în sec. 2-3 din daci, ca și numele dacice din inscripții dovedesc persistența populației autohtone sub stăpânirea romană. Deosebit de semnificative în acest sens sunt necropolele băștinașilor geto-daci de la Sopor de Câmpie (jud. Cluj), Obreja (jud. Alba), Locusteni (jud. Dolj) și Enisala (jud. Tulcea). Viețuind în strâns contact cu coloniștii, dacii s-au adaptat. Populația daco-romană de limbă latină rezultată din coexistența autohtonilor și a coloniștilor romani a rămas pe loc după retragerea armatei și a administrației romane, legăturile economice, spirituale și chiar politice cu Imperiul Roman rămânând neîntrerupte⁶.

Numeroase izvoare arheologice, numismatice și chiar epigrafice arată că în fosta provincie Dacia a rămas o populație destul de numeroasă care vorbea limba latină populară și care continua să desfășoare activitățile tradiționale.

În a doua jumătate a secolului III are loc pătrunderea triburilor dacilor liberi pe teritoriul fostei provincii Dacia. Carpii întemeiază așezarea de la Bezid (jud. Mureș). Situații similare s-au constatat și la Reci (jud. Covasna), Merești (jud. Harghita), Cristian (jud. Brașov), Mediaș etc.

Se pare că retragerea legiunilor romane s-a făcut în două etape: mai întâi, la finele anului 271 sau la începutul lui 272, ele au părăsit partea nordică și centrală a provinciei Dacia, deci Dacia Porolissensis și Dacia Apulensis, iar în primăvara lui 275 au părăsit și partea de miazăzi, adică Dacia Malvensis, păstrând numai câteva puncte întărite pe țărmul stâng al Dunării (Dierna, Drobeta, Sucidava)⁷.

(va urma)

Note:

1 A se vedea: Dicționar de istorie veche a României (Paleolitic – sec. X), elaborat sub conducerea Prof. univ. dr. doc. D. M. Pippidi, Editura științifică și enciclopedică București, 1976, p. 221; Minerva Enciclopedia Română, Cluj, 1929, Editura Comitetului de Redacție a Enciclopediei Române Minerva, p. 364.

2 Vezi: Dicționar de Istorie a României, elaborat de Valentina Bilcea, Vasile Mărculeț, Stan Stoica, Vasile Valentin, coordonator Stan Stoica, cuvânt înainte Acad. Dinu Giurescu, ediția a II-a, Editura Meronia, București; 2016, p. 112; Dicționar enciclopedic, Vol. II, D. G., Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 2.

3 Pentru dezvoltări, a se vedea: Dicționar de istorie veche a României, op. cit., p. 221-222; Istoria României în Date, elaborată sub conducerea lui Constantin C. Giurescu, Editura Enciclopedică Română, București, 1972, p. 38-40.

4 A se vedea: Istoria României în Date, op. cit., p. 34-38; Nicolae Iorga, Istoria Românilor. Volumul I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 263-265; Alexandru Dimitrie Xenopol, Istoria Românilor din Dacia Traiană; vol. I, Editura SAECULUM I. O., București, 2014, p. 251 și urm.

5 Pentru dezvoltări, a se vedea: A. D. Xenopol, op. cit., 262-263; Istoria lumii în Date, elaborată sub conducerea Acad. Prof. Andrei Oțetea, Editura Enciclopedică Română, București, 1972, p. 54-55.

6 A se vedea: Dicționar Enciclopedic vol. II, D-G, op. cit., p. 5; Istorie a românilor. O sinteză cronologică, coordonator Valentina Bilcea, Editura Meronia, 2015, București, p. 28-33; Istoria României, redactată de Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 93-95.

7 Vezi: Constantin C. Giurescu, Transilvania în istoria poporului român, Editura științifică, București, 1967, p. 33.

GHEORGHE NOVACOVICI ȘI CUNUNA LUI AVRAM IANCU

FELICIA MIOC-NOVACOVICI

„JURĂM PE MORMÂNTUL TĂU, IANCULE, CĂ NU VOM AVEA LINIȘTE PÂNĂ CE NU VOM DOBÂNDI DREPTURILE NOASTRE EGALE CU CELELALTE NAȚIUNI...”.

...Sunt cuvintele juristului Gheorghe Novacovici spuse în ziua de 31 decembrie 1899 la Țebea, când s-a depus Coroana de lauri înfășurată în Tricolor, pe care era scris: „Tinerimea română universitară, Eroului Național Avram Iancu 1848, dormi în pace noi veghem”.

Gheorghe Novacovici, fiul preotului Nicolae Novacovici din Gârbovăț, jud. Caraș Severin, s-a născut la 14 ianuarie 1879, iar viața sa scurtă, de numai 29 de ani, a constituit un exemplu pentru lupta desfășurată în vederea făuririi statului național român.

Încă din anii școlarizării și studenției a luat contact cu durerile neamului românesc din provinciile subjugate Austro-Ungariei (Ardeal și Banat), precum și cu nedreptățile suferite din partea autorităților maghiare și s-a avântat cu trup și suflet în vâltoarea luptelor date de români pentru triumful cauzei lor drepte pentru adevăr și dreptate.

În 1898 este înscris ca student la Academia de Drept din Oradea, unde l-a avut coleg pe Coriolan Steer, iar în al doilea trimestru a fost exmatriculat împreună cu 17 studenți români deoarece s-au solidarizat cu colegul lor Lucian Bolcaș, care a fost aspru pedepsit de conducerea institutiei pentru publicarea unui protest, tipărit în „Tribuna” de la Sibiu. Toți cei exmatriculați de la Oradea s-au înscris la Facultatea de Drept din Cluj.

În 9 decembrie 1899, studentul Gheorghe Novacovici redactează un „Apel la Tinerime”, prin care tinerii sunt chemați să facă zid în jurul memoriei Eroului Național Avram Iancu, articol apărut, de asemenea, în publicația amintită.

În preajma Crăciunului anului 1899, Gheorghe Novacovici era student în anul II, atunci când procurorul Lazăr din Alba Iulia a afirmat public că Avram Iancu este „conducător de bandiți și ucigași”. În urma acestor afirmații, studenții români din Cluj și Oradea au reacționat pe loc și s-a convocat o adunare de protest la Cluj, organizată sub conducerea avocat dr Amos Frâncu, la care au luat parte și Gheorghe Novacovici împreună cu colegul său orădean Coriolan Steer.

După cuvântările de rigoare, s-a decis să se formeze o delegație de studenți care să depună o coroană de lauri pe mormântul lui Avram Iancu de la Țebea. Din delegația studențească au făcut parte cei trei: Gheorghe Novacovici, Coriolan Steer, de la Facultatea de Drept din Cluj, și Ioan Scurtu, student la Litere și Filozofie din Cluj.

Studenții au ajuns la Țebea în după amiaza zilei de 31 decembrie 1899, cu o coroană de lauri făurită la un atelier de florărie din Cluj, înconjurată cu panglica Tricolorului și inscripționată cu următoarele cuvinte: „Tinerimea română universitară, Eroului Național Avram Iancu 1848, dormi în pace noi veghem”. Tot atunci s-au cântat trei strofe din „Deșteaptă-te române” și s-a citit o poezie compusă ad-hoc de către Gheorghe Novacovici în care proslăvea memoria Eroului Național Avram Iancu. În discursul său, studentul Gheorghe Novacovici a spus „Jurăm pe mormântul tău, Iancule, că nu vom avea liniște până ce nu vom dobândi drepturile noastre egale cu celelalte națiuni”.

Pentru a apăra coroana de furia autorităților ungurești, aceasta a fost depusă în biserică pe altar. Jandarmii unguri au luat cheile bisericii cu forța, au pătruns în altar și au confiscat coroana. Pe cei trei studenți i-au condus la postul de jandarmi, unde li s-au luat declarații, iar procesul lor a început în 13 februarie 1900 la Judecătoria Baia de Criș. Erau învinuiți că au încălcat articolele 174 și 191 ale Codului Penal unguresc și articolul 36 al Codului de contravenții, fiind considerați vinovați de preamărirea eroului național Avram Iancu, care prin ordinul Ministrului de Interne din 1895 fusese declarat „trădător de patrie”.

În „Tribuna” din 3 ianuarie 1900 apare un raport special din Cluj, intitulat „Procesul pentru Cununa lui Iancu” și articolul „Din nelegiuire în nelegiuire”, iar în 11 februarie 1900 sunt publicate cuvântările rostite de către Gheorghe Novacovici la mormântul lui Avram Iancu și ale lui Ioan Scurtu din Biserica din Țebea.

La 16 februarie 1900, „Tribuna” scria că „cei trei studenți sunt condamnați pentru prăznuirea lui Iancu, culpabili de infidelitate către patrie...și pentru cununa cu tricolor, la șase săptămâni temniță și 250 coroane amendă. Cununa se confiscă”.

Toate ziarele românești din Transilvania, „Unirea” din Blaj, „Foia poporului” și „Telegraful Român” din Sibiu s-au alăturat „Tribunei” și publică în toate numerele relatări despre protestele și solidaritatea românească în jurul celor trei studenți care au apărat memoria lui Avram Iancu.

Destinul a fost vitreg pentru Gheorghe Novacovici, întrucât în urma publicării „Apelului la tinerime” în 1899, autoritățile austro-ungare i-au înscenat un proces de presă, care s-a soldat cu condamnarea și întemnițarea sa la Seghedin.

După zbucimata și scurtă-i viață, marcată de lupta sa hotărâtă de a menține aprinsă flacăra conștiinței naționale, măcinat de o boală necruțătoare dobândită în temniță, Gheorghe Novacovici decedează în ziua de 20 august 1908.

Vlahiile românești din întreaga Europă sunt dovada existenței Geției de Aur milenare (I)

Conf. univ. dr. GEORGE V. GRIGORE

Dacă privim harta Europei (IO-ropei) vom vedea că „Româniile” sau „Vlahiile” se întind peste tot pe acest bătrân continent. Cu surprindere vom afla că locuitorii acestor regiuni sunt în principal ciobani, mari crescători de animale, care iubesc înălțimile munților, de care se simt legați. De ce sunt atât de depărtate și de fragmentate aceste „Români” sau „Vlahii”? Pentru că locuitorii lor (vlahi, cuțovlahi, istoromâni, fărșeroți, aromâni, meglenoromâni, etc.) sunt urmași direcți ai strămoșilor daco-geto-tracilor, adică ai Geților de Aur primordiali. Formați ca mare popor și mare cultură atunci, ei au rămas fideli acelorași principii de viață și în prezent, acceptând toate urgisirile sorții.

Atunci când Marele Potop a spălat întreaga planetă, ucigând 98% din populație, în Vatra Vechii Europe au fost strânse toate semințele salvate. Turmele uriașe de animale ale Geților de Aur au hrănit marea enclavă a supraviețuirii umane din Aria. După ce și-au înmulțit neamul, fiecare dintre seminții a pornit spre vechile vetre și au repopulat planeta pustiită. Urmașii Geților de Aur, fideli unor principii, după ce au ridicat valuri de pământ-balize spre a semna viitorimii până unde se vor mai ridica apele planetare și în viitor, și-au luat un nume care să spună ceva despre faptul că sunt autorii celui mai mare eveniment din istorie, respectiv salvarea omenirii din Marele Potop, Marele Val Ucigaș, și și-au spus vlahi (Wallah; „Cei trecuți prin valul ucigaș al potopului”, „Cei ce au trecut prin peretele de apă”). De aceea urmașii Geților de Aur, dacii, se „țineau de munți”, iar urmașii lor, vlahii pot fi găsiți doar pe înălțimile munților din Europa, având în grijă mari turme de animale, turme care au salvat omenirea de la dezastru de multe ori. Populații migratoare și călătoare, cele care foloseau mai des văile apelor și terenurile șese, au așezat aici orașe, s-au

organizat și și-au cerut independența față de celelalte state, izolând astfel pe acești matusalemici urmași ai Geților de Aur, ce nu coborau des din munții lor dragi. Astfel, în prezent, avem „Români” sau „Valahii” în mai toate statele europene. Necazul este că aceste state independente, de cele mai multe ori, le refuză românilor noștri vlahi dreptul la religie, educație și cultură proprie, uitând de valoarea – la necaz – a turmelor acestor singuratici salvatori de omenire. Ei sunt ca și sihaștrii, într-un fel, dăruiti cu totul unei profesii altă dată nobile, având în grijă un potențial biologic fără de care omul nu ar mai fi om. Când planeta a devenit o mlaștină arsă, singure turmele Geților de Aur mai găseau ceva de mâncare. Despre agricultură nici nu se putea vorbi. Apa sărată a mărilor și oceanelor care

năvălise în valuri gigantice de mii de metri înălțime lăsase în urmă pământuri sărăturate și lacuri sărate imense. Au trebuit efectuate lucrări hidrotehnice fără precedent în istorie, spre a se regulariza apele. Plantele iubitoare de sare au răsarit mai abilit ca celelalte pe umeșurile uscate. Noroc că animalele domestice sunt iubitoare de sare și au consumat respectivele ierburi. Turmele și produsele lor au salvat omul atunci. Nu agricultura sau pomicultura. Nu vânatul sau pescuitul. Geții de Aur au fost primii mari ciobani ai preantichității, așa cum mai târziu, dacii, geții, tracii, vlahii au continuat cu această îndeletnicire sfântă. Denumirea de „vlahi” o întâlnim pentru prima dată în anul 976 în scrierile cronicarului grec Ioan Skilites, în contextul confruntării dintre bizantini (istoricii îi numesc așa, ei nu și-au spus niciodată bizantini; Imperiul lor s-a numit peste 1000 de ani Romania) și Primul Imperiu Bulgar, în cadrul căruia romanicii (?) erau astfel desemnați în limba slavă, pentru că aveau o altă limbă. După Ioan Skilites, cuvântul „vlahi” este folosit de Ghiorgios Kedrenos și de Nichita Honiatis, relatând răscoala fraților vlahi Asănești, din anul 1185. Împăratul Isaac Anghelos (1185-1195) „...zgârcindu-se să cheltuiască pentru

serbările de nuntă din banii visteriei, îi adună fără de cruțare din propriile ținuturi, și a jecmănit, din meschinărie, și alte orașe din părțile Anhiolosului (azi Pomorie, în Bulgaria), pe furie, dar mai ales și i-a făcut sieși și Romeilor (cetățenilor din Romania – Imperiul Roman de Răsărit) dușmani pe barbarii din Muntele Haemus, care mai înainte se numeau „misieni” (cu sens de „Cei care aveau o misie, o datorie”; „Cei care erau pregătiți să salveze din nou omenirea”), iar acum se cheamă vlahi („val – ahi”; „Cei trecuți prin valul de apă al Potopului Planetar”, „Cei botezați de Dumnezeu”). Aceștia, incredințați în nepătrunderea ținutului în care locuiau și bizuindu-se pe cetățile și posadele lor, care sunt și foarte numeroase și ridicate pe stânci abrupte, s-a sumețit și altădată împotriva Romeilor. (...) După aceea misienii au început să acționeze fâțiș ca niște răzvrătiți (...). La început vlahii se codeau și fugeau de răscoala la care erau împinși de Petreu și Asan...”.

(va urma)

AVRAM IANCU

MIRCEA DORIN ISTRATE

Trăim vremuri grele, încărcate de obidă, de griji, de negre zilnicii, de lășități și trădări, de insulte și jigniri din partea vecinilor, de câte toate relele ce se revărsă pe capul bietului și răbdătorului popor român, care nu mai are de niciunde a căpăta o rază de speranță. S-a întinat vâna neamului acestuia bun, cinstit și milostiv, că s-a îndulcit cu tot felul de păcate, iar de o bună bucată de vreme toți cei de deasupra noastră, fără deosebire, s-au depărtat de norod făcându-și mai degrabă aici pe pământ, raiul lor cel păcătos.

Așadar, rugămu-ne Ție, Doamne, să strângi laolaltă sufletul și vrednicia bărbaților noștri cei mari făcători de înflăcărată și adevărată istorie: **Mircea, Ștefan, Mihai, Cuza** și pune din sufletul lor pe sufletele noastre, tărie și speranță, ca să nădăjduim că vom ajunge la limanul suferințelor celor de pe urmă. Și nu-l uita Doamne pe **Avramuș, fără de care Ardealul ar fi searbăd și fără speranță**. Că el, **nemuritorul nostru cel drag** și-a tras tăria din tăria moșilor și strămoșilor săi scoborători până în timpurile cele vechi, bătrâne și-ngloriate. Și bine-ai făcut Doamne că l-ai pus pe el, cel cu suflet mare, bun și răbdător să stea în vâltoarea unor vremi nenorocoase, pentru a ne încerca tăria și credința câtă ne-a rămas atunci.

Născut în binecuvântatul an 1824 la Vidra de Sus în Cetatea de Piatră al Apusenilor cei presărați cu aurul născător de patimi și suferinți, **Iancu** a cunoscut, ca nimeni altul, amarul vieții sub jug străin, umilitor. A avut însă norocul de a fi dornic de învățătură, iar pe unde s-a școlit la **Vidra, Câmpeni, Zlatna și mai apoi la Cluj**, unde și-a luat Dreptul, a avut parte numai de dascăli buni și întru toate vrednici. **Cancelist fiind la Tabla Regească din Tg.Mureș** a avut norocul de prietenia unor tineri entuziaști, pe care, anul binecuvântat 1848 i-a umplut de speranțe nebănuite. Simțind că ar putea să vină acea vreme norocoasă așteptată de neamul său, care să-i scape pe români din strânsoare jugului străin, a purces de îndată

spre Apuseni pentru a-i lămuri și a-i ridica la luptă pe obidiții săi moți. Știind că nimic nu se obține fără luptă și jertfă și că hotărârile luate de el și de alții ca el pe **Câmpia Blajului** trebuiesc apărute chiar cu prețul vieții, a înființat de îndată **Legiunea „Auraria Gemina”** și a numit **prefecți** din rândul oamenilor săi cei mai de încredere.

Cu timpul, faima câștigată cu jertfă și-n onoare l-a făcut cunoscut și mai apoi temut chiar de aliații săi. Parte din ei l-au părăsit, l-au trădat, l-au mințit, că prea era mare și ascultat de ai săi și prea stătea în calea unor planuri și înțelegeri neștiute, urzite în cancelariile imperiilor vecine. Încercuit de trupele ungurești, a rezistat în cetatea lui de piatră, ba a mai și împușinat și îngrozit pe vremelnicii stăpâni care îl doreau prins și ridicat în ștreang. Soarta a vrut să fie altfel, iar după terminarea războiului a luat de câteva ori **drumul Vienei** pentru a cere împăratului **drepturi și dreptate** nu pentru el ci pentru neamul său. A refuzat cu demnitate onorurile personale ce i s-au acordat, considerând că ele se cuvin a fi în totalitate date doar nației sale, lucru care a iritat măririle imperiale. A primit în schimb promisiuni deșarte, iluzorii, ceea ce i-au amărât sufletul său mare și bun. Înșelat în crezul său, dezamăgit și dezgustat de viață, trist și umilit, se retrage în locurile obârșiei sale.

Pierdut în nemărginimea gândului și al sufletului său, cu dorul arzător la nația lui pe care nu a putut să o vadă liberă și fericită, după ce a mai colindat odată Ardealul său drag, **Iancu se stinge din viață la 10 septembrie 1872**. Țeaba îl **veșnicește**, gorunul îi cântă amarul în tremurul frunzei, iar noi îl ținem nemuritor în inimi ca o icoană făcătoare de minuni, pentru că minuni a săvârșit în scurta sa viață.

Într-u veșnica lui pomenire, aprindeți candela sufletului vostru și faceți o rugă de iertare către Domnul Dumnezeu nostru ceresc, ca să-l veșnicească în largile Sale raiuri, alături de toți jertfitorii neamului nostru românesc. Iar voi, pentru faptele sale demne de toată lauda, dintr-o tremurată geană lăsați să cadă o lacrimă fierbinte în țărâna neuitării, acolo unde odihnește sufletul lui bun, cinstit și jertfitor.

Și nu uitați, voi cei răbdători, că va mai veni odată vremea Iancului. Așteptați-o cu încredere!

Icoanele sufletului românesc

IANCULE!

Icoana iertătorului nostru erou

**Iancule, ți-aducem astăzi la gorunul tău din deal
Jalea lacrimilor stoarse din frumosul nost' Ardeal,
Că în timpul ce trecut-a de când tu îmi veșnicești,
Nu ți-am dus la capăt gândul din nălțimile-ți cerești.**

**Tot săraci suntem și-acuma în bogata noastră țară,
Tot furați mai suntem încă de vecini ce ne-nconjoară,
Tot uitați în voia sorții și-n a vântului putere
Umiliți de neromânii care-și fac pe-aici avere.**

**Nu te-am meritat, Mărite, n-ai lăsat la următorii
Cel curaj avut în suflet, ca să poată viitorii
Să-mi adune, cum făcut-ai, românimea laolaltă
Și cu lancea ta să-și facă legea vrută, meritată.**

**E păcat că doar rămas-ai o icoană luminată,
Scrise rânduri într-o carte ce de-acuma e uitată,
Vise vagi la ceia care astăzi dacă-mi mai adună
Doar o mână de trudalnici, ce te simt o săptămână.**

**Suntem lași, mărite Iancu, neuniți de-a ta durere,
Toți ne calcă și ne spurcă după cum e a lor vrere,
Slabi ca mâna de femeie, cumpărați c-o vorbă dulce,
Iertători cu cei netrebniți, și Cristoși pe-a țării cruce.**

**De vei vrea, îmi ia cu tine moții tăi neînfricați
Și coboară la câmpie unde sunteți așteptați,
Să trezești încă-odată țara ce-i în amorțire
Cu speranță-naripată în gândire și-n simțire.**

**Că-i târziu, și-i mincinoasă vremea asta ce-o trăim,
Iar de nu ți-om fi oștire, și la tine nu venim,
Stinge-n grabă pe mormântu-ți înșfințita lumânare,
Lasă Țeaba și Ardealul, și te du în cea uitare**

În Maroc, pe urmele getulilor plecați din Carpați (I)

DOMNIȚA RAȚIU

**Motto: „O călătorie face mai mult ca o lecție de istorie”
NICOLAE IORGA**

În urma unei recente vizite în Maroc am avut surpriza să descopăr o lume la care nu m-am așteptat de fel, vizită în care mi s-a dezvăluit o parte din cultura unei vechi civilizații, cea a berberilor, vechii locuitori ai Magrebului.

Marocul este o țară condusă de tradiții conform unor legi nescrise iar marocanii sunt mândri de tradițiile lor, pe care le perpetuează de 2000 de ani și pe care le respectă cu toții, de la intelectuali, bogații oameni de afaceri, până la cel mai sărac berber din Munții Atlas. De la vestimentație la încălțăminte, arhitectura, designul locuințelor, bunurile casnice, muzica, dansul, viața de zi cu zi, totul stă sub semnul tradiției.

În Maroc, fiecare cetățean, bărbat ori femeie, are haine tradiționale și încălțăminte tradițională iar majoritatea le folosesc zilnic chiar dacă în garderobă au și haine în stil occidental. Se cunoaște din toate că marocanii sunt educați în acest fel. De aceea Marocul este una din puținele țări care a rămas parcă neatinsă de timp. Marocanii vorbesc limba arabă, însușită odată cu religia islamică, limba franceză, ca urmare ocupației franceze, dar aici se vorbesc și limbile berbere, de vreme ce aproape jumătate din locuitorii țării se declară berberi. Am vizitat Rabat, capitala administrativă, un oraș modern cu bulevarde largi pe care circula taxiuri albastre în majoritate Dacia Logan sau Duster.

Orașul Fez, veche capitală, se mândrește cu cea mai veche universitate din lume (sec XIV) și cu biblioteca Qaraouiyyine din același secol. La Fez mai funcționează încă o veche tăbăcărie, ca o cutie de acuale, dovădind proveniența cuvântului „marochinărie” și pe care trebuie să o viziteze orice turist înarmat cu o frunză de mentă ca mirosul să fie mai ușor de suportat.

Fez – Porțile palatului regal

Tot la Fez am întâlnit primele riaduri. Pe străduțele înguste și întortochiate casele înșiruite nu au ferestre ci doar porți, divers ornamentate după doriința proprietarului. Sunt locuințe bogate, organizate în jurul unui patio descoperit, cu încăperi de jur împrejur și cu etaje adăugate la nevoie. Am vizitat câteva, unele sunt locuințe dar majoritatea au început a fi transformate în hoteluri.

În Maroc se construiește mult. Pe tot drumul spre Marackesh se ridică ansambluri rezidențiale moderne cu blocuri asemănătoare ca formă și care păstrează toate culoarea zonei. Am observat spre nord localități albe, ca pe măsură ce mergi spre sud să devină galbene și apoi cărămizii pe măsură ce te apropii de Marackesh. Aici zidurile tuturor caselor, moscheile, chiar și palatul regal sunt colorate în roșu-cărămiziu. În Munții Atlas, pietrele, sâncile, pământul, toate au toate această culoare.

În imensul suk din Marackesh, un adevărat labirint de străduțe unde e foarte ușor să te rătăcești, unde te întâmpină vânzători amabili și zâmbitori, cu prăvălii și ateliere în care meșterii, bărbați sau femei produce ceea ce este de vânzare în

încăperea din față: femei ce prelucrează semințele din care se obține uleiul de argan, țesători care realizează mătăsuri din fire scoase din frunze de agavă, laboratoare pentru produse cosmetice sau parfumuri, expoziții de covoare de toate felurile.

A urmat apoi mult așteptata călătorie cu mașina în munții Atlas, numiți și Acoperișul Africii de Nord, mai precis spre Parcul Național Toubkal. Am parcurs valea Ourika spre localitatea mai nouă Imlil, situată la 40 km spre sud-vest de Marackesh și apoi spre Kasbah.

Parcul aflat sub patronajul înaltului Comisariat al Apelor, Pădurilor și Controlului Deșertificării din Maroc, cel mai important din Maroc a fost creat în ianuarie 1942 pentru a proteja pădurile de ienupăr, plantele, păsările din regiunea Marrackesh, cuprinzând înălțimile din Africa de Nord incluzând Tuoubkal (4167 m), regiunile pitorești ale versantului sudic al Munților Atlas incluzând și lacul Ifni.

Mergând pe urmele vechilor locuitori, un profesor din Casablanca a descoperit în 1949 gravuri rupestre reprezentând numeroase animale sălbatice și domestice, oameni, arme și figuri geometrice cu o vechime de 3000 de ani î.Hr.. Parcul are o suprafață de 38.000 ha la care se adaugă o zonă periferică de 62.000 ha.

O deosebită importanță în acest parc are traseul ancestral al tranhumanăi spre localitățile Agdal și Aziz de pe platoul Oukaimeiden. Aici aveau drept de transhumanță două triburi Ourika și Reghaya. Transhumanța este considerată sacră și se celebrează printr-un ritual la fiecare 11 august.

Satele de transhumanță sunt săpate în roca dură, folosind și lemn imputrescibil de ienupăr. În copilăria mea băieții jucau un joc asemănător cu pietricele și gropițe în pământ.

Istoria triburilor berbere începe în jurul anului 3000 înainte de Cristos, berberii fiind menționați în documente din Egipt, Grecia și Roma antică. Limba berberă face parte din grupul limbilor afro-asiatice și are un număr de 300 de dialecte diferite.

Herodot îi consideră urmași ai atlantiților care au fost puși în situația să facă față gorgonelor și au fost învinși de amazone.

(va urma)

DESCÂNTECE, VRĂJI, FARMECE, DESFACERI ROLUL TERAPEUTIC ȘI MALEFIC AL CUVÂNTULUI* (I)

Prof. univ. dr. RAISA RADU

Vechimea acestor creații populare

Cea mai veche informație despre rolul terapeutic al cuvântului, cunoscut de traci, o întâlnim la **Platon** în dialogul „**Charmides**”. Apare, aici, ideea vindecării organismului ca întreg, concepție holistică practică, astăzi, de mulți terapeuți. Pentru vindecarea unei părți a corpului trebuie acționat asupra întregului organism. „Atât cele bune, cât și cele rele ale trupului ori ale făpturii noastre pornesc de la suflet. De aceea, trupul nu poate fi însănătoșit fără suflet. Prin urmare, mai ales sufletul trebuie îngrijit, dacă avem de gând să aducem la o bună stare atât capul, cât și restul trupului. Iar sufletul... se îngrijește cu anumite **descânțete**, iar acestea nu sunt altceva decât **rostirile frumoase**. Din asemenea rostiri se iscă în suflete înțelepciunea; iar odată ce aceasta iese la iveală și stăruie în noi, îi e lesne să deschidă calea sănătății și către cap și către trupul tot” (1). Interlocutorul lui Charmides îi spune că a aflat toate acestea de la un medic trac care, la rândul său, le știa de la Zalmoxis. Și astăzi, medicii scot în evidență rolul gândirii pozitive în vindecarea trupului și a psihicului. **O buruiană, folosită ca medicament**, nu are niciun efect, dacă nu este **însoțită de un descântec**, adaugă personajul. Considerăm că, prin versurile frumoase ale descântecului, este potențat rolul substanțelor vindecătoare care se află în plantă.

În „**Descrierea Moldovei**”, **Dimitrie Cantemir** face referiri la câteva practici, existente, mai ales, în lumea satului: legătura, dezlegătura, farmece și descânțetele, primele trei având conotații sexuale. Prin **legătură**, este împiedicat mirele să se apropie de mireasă în noaptea nunții. **Dezlegătura**, prin vrăji mai puternice, anihilează efectul legăturii. **Farmecele** sunt vrăjile prin care femeile „fac să se apropie de ele iubitul lor sau pot să-l facă să înnebunească pe cel care le este lor urât” (2). **Descânțetele** sunt niște vrăji cu care „ar trebui să se vindece toate bolile ce nu sunt de moarte” (3). Observăm că pentru definirea acestor practici,

D. Cantemir folosește fie cuvântul fermecătură, fie vrăjă. La ambii autori, în descânțete, cuvântul are un rol terapeutic.

În Manuscrisele lui **G. Săulescu**, descoperite de S.Fl. Marian și publicate, în anul 1883, în Analele Academiei Române, se află un fragment dintr-o carte populară, intitulat „**Rugăciunea Sfântului Nicita daco-românul, martirizat de goți în secolul al V-lea, în Dacia Traiană**”. Despre această rugăciune, G. Săulescu scrie: „După modul descântecelor ce sunt inmuri idolatre, se păstrează în gura poporului și rugăciunea următoare foarte antică, de pre la începutul erei creștine, pe când era idolatria amestecată cu creștinismul, pe când basilicile erau decorate și cu statuile păgânismului. Această rugăciune românii până în zilele noastre o rosteau seara și dimineața, învățând-o fiii de la părinți”. Considerăm că este o îmbinare a unei rugăciuni cu un descântec pentru apărarea casei de demoni. Pentru frumusețea versurilor, vom reda poezia, aproape integral: „Cruce-n casă/ Cruce-n masă/ Cruce-n unghiurile toate/ Cruce sântă dimoni scoate/ Cruce sântă, scut de raze/ Îngerășul mă veghează/...Dimoni răi neîmblânziți/ Pentru ce mă împândiți?/ Nu-i casă asta, ci cetate/ Cu ușile ferecate/ Cu fereștrile-nzelate/ Cu lanțuri de fer legate/ De aici fugiți/ În tartar săriți/ Că sântu Nicita/ Ținându-ne ursita/ Stă-n mijloc de casă/ Cu sabia scoasă/ Cu tunica scurtă/ Ruga ne ascultă/ De cu seara-n prori/ Pân-la ciniori./ De la ciniori/ Pân-la cântători/ De la cântători/ Până-n dalbe zori./ El ne vede/ Ne prevede./ Apără, ferește/ De răi mântuiește/ Neamul omenesc!” (4) În această rugăciune-descântec, apar termenii în care este împărțită noaptea: de cu seară, ciniori, cântători, dalbe zori, termeni ce pot fi întâlniți în unele dintre aceste creații populare.

Există o vastă bibliografie referitoare la tema comunicării noastre. În documentatul studiu „**Vrăji, farmece, desfaceri**”, prezentat la o ședință a Academiei Române, **Simion Florea Marian** atrage atenția asupra faptului că vrăjile, farmece și desfacerile nu trebuie confundate cu descânțetele. Aceste patru specii de poezii populare sunt asemănătoare în privința formei, fiind compuse din versuri neregulate, chiar necadențate. Aceasta deoarece ele nu se cântă, ci se recită

în taină. Ele se deosebesc, însă, din perspectiva scopului pe care-l urmăresc (5). Alți cercetători consideră că între aceste producții populare nu există deosebiri tranșante.

Aceste creații populare au o vechime considerabilă, fiind transmise din generație în generație de către inițiați altor persoane pe care le considerau demne de a le continua activitatea. În comunicarea „**Medicina babelor sau spitalul descântecelor, rețetelor de doftorii și vrăjitorii băbești**”, ținută, de asemenea, într-o ședință a Academiei Române, **Dimitrie P. Lupașcu** afirma că aceste practici „izvorăsc de multe secole în urmă, încă de pe când lumea era în stare primitivă, și medicina nu era așa de dezvoltată ca în prezent sau că poate nu era de fel cunoscută”(6).

În „**Boli și leacuri**”, **Tudor Pamfile** susține că descânțetele însoțesc anumite practici ale medicinei populare, având „o înrăurire mântuitoare asupra bolnavului”. În condițiile în care începuse ofensiva împotriva medicinei populare, T. Pamfile face afirmația potrivit căreia „veacurile cu niciun chip nu puteau consfinți ceva spre paguba omului” (7). Dacă medicina populară numără veacuri, înseamnă că și anumite însoțitoare ale acesteia – descânțetele – au o vechime la fel de mare.

Descânțetele, vrăjile, farmecele, desfacerile au o valoare documentară, evidențiind practicile folosite pentru vindecarea maladiilor existente în comunitățile în care se manifestau și pentru rezolvarea unor diferende între oameni, mai ales între femei. În același timp, ele sunt o componentă a tezaurului literaturii noastre populare.

(va urma)

Note:

* Menționăm că bibliografia folosită datează din secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

1. Platon, Opere, vol. I, București, Editura Științifică, 1974, pp. 183-184.
2. Cantemir, D., Descrierea Moldovei, București, Editura Minerva, 1973, p. 262.
3. Ibidem, p. 262.
4. Săulescu, G., Mănunchiu de Manuscrise, Analele Academiei Române, Seria II, Tom VII, București, Tipografia Academiei Române, 1883, p.172.
5. Marian, S.Fl., Vrăji, farmece și desfaceri, Analele Academiei Române, Seria II, Tom XV, București, 1893, pp. 77-78
6. Lupașcu, D.P., op. cit., p. 6.
7. Pamfile, T., Boli și leacuri, București, Librăriile Socec et com., 1911, p. 6.

ASPECTE DIN ACTIVITATEA FILIALEI TIMIȘOARA ÎN PERIOADA IANUARIE – AUGUST 2017

Ing. IOAN CIAMA,
președintele Societății cultural-patriotice
„Avram Iancu” – Filiala Timișoara

Activitățile noastre, în perioada analizată, au avut la bază programele anuale de acțiuni ale filialei și Societății „Avram Iancu”, la nivel național, cât și manifestările culturale ale unor asociații și fundații românești din Voivodina (Serbia), de la care am primit invitații ori solicitări de sprijin.

Sintetic, activitățile noastre s-au derulat astfel:

21.02.2017: Președintele filialei a participat, ca invitat al televiziunii locale Europa Nova, la o dezbatere pe tema Revoluției lui Horea, Cloșca și Crișan și a martiriului celor trei eroi ai românilor ardeleni.

25.02.2017: Simpozion „233 ani de la Revoluția lui Horea, Cloșca și Crișan”, care a avut loc în sala festivă a Cercului Militar Timișoara. La manifestare au fost prezente peste o sută de persoane (membrii filialei, militari în rezervă și retragere, oaspeți din Serbia, parlamentari din Timiș și Arad ș.a.).

Ca de fiecare dată, simpozionul a debutat cu intonarea Imnului Soc. „Avram Iancu”, în acompaniament de tulnic, un cuvânt de bun venit, rostit de președintele filialei, salutul oaspeților și prezentarea celor opt comunicări în plenul simpozionului. La final, Cenaclul Literar-Artistic „Liviu Rebreanu” a susținut un program de muzică populară românească din Ardeal, Bihor și Banat, moment mult apreciat de public.

25-26.03.2017: Împreună cu d-na europarlamentar Maria Grapini, președintele filialei a participat (ca membru în juriu) la Concursul de recitatori “Bunavestire” (ediția XVIII-a), organizat de către Soc.Literar-Artistică “Tibiscus”-Uzdin (Serbia), la care au fost prezenți nu mai puțin de 118 concurenți, din România și Serbia, îmbrăcați în frumoase costume populare.

22-23.04.2017: Dl. Ioan Ciama a fost prezent la simpozionul internațional „Oameni de seamă ai Banatului”, organizat de aceeași prestigioasă societate culturală a românilor din Uzdin, unde a susținut o comunicare și a făcut donații de cărți și materiale promoționale.

15 și 22.06.2017: Alături de doi meșteri, originari din Țara Moșilor (strămutați în Banat), președintele filialei s-a deplasat, la rugămintea Consiliului Parohial al BOR Sârcia (Serbia), pentru a efectua lucrări de înlocuire a acoperișului Sfintei troițe, donație a societății noastre (în urmă cu 21 ani). Materialele (cuie, șindrilă, vopsea) au fost asigurate tot de noi, cu sprijinul unor moși din Timișoara, membri ai filialei, dintre care l-aș aminti pe dl.Viorel Bara, consilier al președintelui C.J.Tmiș.

02.07.2017: Filiala a fost prezentă (6 membri) la cea de-a 45-a ediție a manifestării cultural-patriotice „Întâlnirea moșilor cu istoria”- în localitatea După Piatră (județul Hunedoara).

22.07.2017: O delegație, în frunte cu președintele filialei, a participat la simpozionul: “Avram Iancu, erou și martir național, 193 ani de la naștere”, la Complexul muzeal „Casa Iancului” (Com. Avram Iancu, jud.Alba).

17-19.08.2017: La invitația Soc.Cultural-Instructive „Frăție și Unitate” din Sârcia, președintele filialei a participat la Marele Festival de Folclor al Românilor din Voivodina, ediția a 57-a.

Inițiat în urmă cu cinci decenii și jumătate (1959) la Uzdin, festivalul a devenit o veritabilă instituție culturală, edificată și transmisă din generație în generație, reprezentând mărturia cea mai elocventă a cultivării și păstrării limbii, cântecului, jocului și portului popular, a obiceiurilor și tradițiilor românilor de aici. Pe parcursul celor trei zile, pe scena în aer liber de lângă stadionul de fotbal al localității, au evoluat peste 700 de artiști amatori din 18 localități cu populație românească ale Voivodinei

(coruri, grupuri vocale, orchestre de muzică populară, formații de dansuri, soliști vocali și instrumentiști ș.a.), dar și oaspeți din cadrul etniei sârbe și din România.

Aș menționa faptul că, în loc.Sârcia, astăzi mai trăiesc puțin peste 300 de români, restul până la 1500 și ceva fiind de etnie sârbă. În urmă cu 20 ani (1997), când a fost organizat ultimul festival de către românii sârcienți (la care, deasemeni, am fost prezent), numărul românilor era de aproape 600. O scădere dramatică, o înjumătățire, în numai 20 ani!

Faptul se datorește îmbătrânirii populației (doar 4 copii mai sunt înscrși la secția română, în ciclul primar), dar și plecării masive în străinătate (SUA, Canada, Elveția, Germania etc.). Cei rămași, în frunte cu primarul localității (român) și președintele Soc. Culturale „Frăție și Unitate”, Iancu Murărescu, luptă din răputeri pentru păstrarea identității naționale, dovada elocventă fiind chiar organizarea (reușită) acestui grandios festival, la care sârcienții s-au prezentat cu un cor bărbătesc, o formație de dansuri și soliști vocali.

Ca manifestări adiacente festivalului au fost organizate trei expoziții: una de fotografii a costumelor populare a românilor din Banatul sârbesc, alta de cilimuri (covoare) și cupe sportive (câștigate de-a lungul timpului de echipa de fotbal din localitate) și a treia a costumelor din sat.

Marele premiu al festivalului a fost obținut de către Soc.Culturală „Ștefan Ștefu” din Ecica. Dincolo de diplome și mențiuni, decernate de juriu, rămâne un fapt: că din această amplă competiție cultural-artistică, adevăratul câștig îl reprezintă afirmarea și păstrarea identității naționale a fraților noștri români de pe aceste meleaguri.

22.08.2017: Președintele filialei a participat la dezbaterea televizată „Românii din Voivodina”, organizată de către TV Europa-Nova Timișoara, împreună cu publicistul Vasile Barbu din Uzdin.

P.S. 10.09.2017: O delegație a filialei noastre va participa la serbările naționale de la Tebea.

23.09.2017: Vom organiza simpozionul transfrontalier: „Avram Iancu, spirit european”- în incinta Cercului Militar Timișoara.

Presă și asociații culturale în Maramureșul anilor 1939-1940

Cercetător dr. ILIE GHERHEȘ

Răspunzând comandamentului maxim determinat de înfăptuirea Marii Uniri, prin momentul astral de la 1 Decembrie 1918, România Mare căuta căile de unificare și progres continuu, în toate domeniile de evoluție.

Performanța istorică a statului român putea fi cuantificată și în funcție de modul de abordare culturală a întregii culturi naționale. În acest sens, cu nr. 37241/1939, al Ținutului Someș-Cluj este înaintată către Prefectura județului Maramureș, următoarea adresă oficială cu o rubricatură precisă, privind societățile culturale care ar împânzi întreg județul:

„D-lui prefect al județului Maramureș, Sighet.

În vederea cunoașterii situației instituțiilor culturale din cuprinsul Ținutului, cu onoare Vă rugăm să binevoiți a ne comunica toate comunele în care se găsesc societăți culturale, făcând următoarele precizări asupra situației lor:

- 1/. Numele societății culturale.
- 2/. Caracterul societății/cultural, social, etc.
- 3/. Dacă este românească sau minoritară, indicând minoritatea în cazul din urmă.
- 4/. Dacă au clădire proprie, în ce stare se află și câte încăperi are, specificând ce numire poartă/cămin, casă culturală, etc.
- 5/. În ce an a fost construită și a cui proprietate este, indicând numărul dela Cartea funciară.
- 6/. Ce altă avere imobiliară are/ pământ, grădini, construcții sau terenuri sportive/ indicând întinderea și starea în care se află.
- 7/. Ce număr de membri are.
- 8/. Dacă a fost afiliată și a activat în cadrele legii serviciului social.
- 9/. Care este activitatea și după suspendarea legii serviciului social.
- 10/. Bugetul anual.
- 11/. Diferitele observații.

Situația punctelor susmenționate /1-11/ va fi înaintată pentru fiecare comună din județul Dvs. Această situație fiind de natură urgentă, cu onoare Vă rugăm să binevoiți a ne-o înainta în termenul cel mai scurt posibil. Sănătate! Cluj, la 29 noiembrie 1939.”¹

Cu toată sollicitudinea probată de noile organe administrative ale statului autoritar carlist, se pare că organismele nou înființate de la ținut nu erau prea încântate de promptitudinea celor de la Sighet revenind,ca atare, în 10 februarie 1940, cu o altă adresă, nr. 1498/1940, înaintată tot prefectului de Maramureș, „urgitând” răspunsul:

„D-lui Prefect al județului Maramureș. Sighet. Avem onoare a Vă ruga din nou să binevoiți a urgita executarea ordinului nostru Nr. 37241 din 29 Noembrie 1939, cu privire la situația societăților culturale din județul Dvs. Sănătate!”²

După insistentele solicitări ale Secției de Studii și Documentare de la Cluj, în sfârșit, autoritățile prefecturale s-au mobilizat cerând, în consecință, situații amănunțite celor patru plase ale județului:

„Nr. 17812/1939. Primăriei Sighet. Tuturor prețurilor

La reședință

Cu onoare Vă transpunem în copie ordinul Ținutului Someș, Nr. 37241 din 29 Nov. 1939, cu privire la statistica societăților culturale din cuprinsul județului rugându-Vă să binevoiți a completa toate datele indicate în acel ordin și a ne raporta în termenul cel mai scurt posibil. Sănătate, Sighet - 8 Dec. 1939.”³

Menționăm că și această corespondență între Prefectura Maramureș și cele patru plase (Sighet, Oena Șugatag, Iza-Dragomirești și Vișeu) era semnată, în numele prefectului, tot de către Teodor Bocotei și de către referentul Grigore Holdiș.

În cele din urmă, ca o consecință firească a demersului administrativ inițiat de la București, precizând că de la pretura plasei Vișeu nu ne-a rămas documentul explicit dar se poate ușor deduce că a existat, din tabelul cumulativ întocmit de către serviciul prefectului și că de la pretura plasei Șugatag a fost dat răspunsul negativ, situația rezultată în final arăta astfel:

„Prefectura Județului Maramureș

Nr. 942/1940

Tabel cuprinzând societățile culturale din județul Maramureș

Nr. crt.	Numele comunei	Numele societății culturale	Caracterul Societății (cultural, social)	Dacă est românească sau minoritară	Numărul membrilor	Dacă a activat în cadrul Serv. Soc.
1.	Borșa	Căminul Cultural „Pietrosul”	Cultural și Social	Societate pur românească	200	da
2.	Moisei	„Izvorul Dragoș”	Cultural Social	Idem	570	da
3.	Vișeu de Sus	„Astra” „Bogdan vodă”	Cultural Social	”	600 265	-
4.	”	Filiala „Reuniunei Poporană Rom.- Cat.” Ardeleană	”	minoritară	150	-
5.	Bocicoiul Mare	„Casinoul Român”	Cultural	românească	23	-
6.	Iapa	„Grigor Todor Holdișan”	Cămin Cultural	-	-	-
7.	Săpânta	„Mihai Șerban”	Cămin Cultural	-	155	-
8.	Săcel	„Astra”	Cultural	românească	25	da
9.	Săliștea de Sus	„Solidaritatea”	Cămin Cultural	românească	40	da
10.	Dragomirești	Societatea Adormirea Maicii Domnului în cadrul Soc. „Astra”	Cultural	românească	144	da
11.	Ieud	„Petru Biltiu”	Cămin Cultural	românească	62	da
12.	Botiza	„Astra”	Cultural	românească	65	da
13.	Poienile -Glodului	„Vasile Lucaci”	Cultural	românească	58	da
14.	Strâmtura	„Dumitru Hodor”	Cămin Cultural	românească	29	da

Sighet, 12-II-1940.”⁴

Într-o altă ordine de idei, ilustrând fidel realitatea acelor vremuri, respectiv dictatura carlistă în care se zbătea România, precum și frământările deosebite cauzate de declanșarea războiului, aflăm dintr-o adresă a Prefecturii Maramureș, care este situația publicațiilor (ziare și reviste) care mai „apăreau în județ”. Același neobosit referent Grigore Holdiș, întocmea cu No 9633/1940,

la 13 iulie 1940, în Sighet, următorul tablou cu publicațiile din județul Maramureș, cu numai o lună înaintea cumplitudii Dictat de la Viena, din 30 august 1940, document semnat în numele prefectului de către subprefectul Teodor Bocotei:

„PREFECTUL MARAMUREȘULUI

TABLOU

De publicațiunile ce apar în județul Maramureș

Nr. crt.	Numele Publicațiunii	Localitatea unde apare	Cum apare zilnic săptăm. etc	În ce limbă	De când apare	Felul: ziar, revistă etc.	Tira jul	Costul abona mentu lui	Proprietarul direct, girantul responsabil	În baza cărei autori zații apare	Observații
1.	Frontul Maramu-reșului	Sighet	Zilnic	română	15.XI. 1935	ziar	900	30 lei lunar	Marina Alexandru redactor răs.p.	Dir. Gen. Pol. Nr. 8947939 I. 1936	Ziar de afirmare românească și de informații.
2.	Graiul Maramu-reșului	Sighet	Bilunar	română	30.VI.1931	ziar	500	Pe 1 an 100 Lei pt. plug. 50 L. pt. camere 150. pt. aut. 300	As. Cult. Graiul Maram-ureșului girantul Dr. Anderco Artur	Înceeerea N. 2/41/1938 a Tribunalu lui Maramu reș	Ziar cultural de cooperatie și de informație.
3.	Duminică	Sighet	Săptămânal	română	1923	ziar	500	Pe an 100 Lei 1 ex. 2 Lei	A.C.R.U. Titu Berinde girant	”	Organ de prop. relig. și morală și de informații
4.	Slova	Vișeu de sus	Lunar	română	1936	ziar	500	Anual 120 Lei pt. instituții 300 Lei	Proprietar Tătaru Ștefan	Dir. Gen. Pol. Nr. 8948 s. 29.I.1936	Ziar cultural

Prefect”⁵

Tot în același context amenințător, în 1.V.1940, la o solicitare venită din partea Inspectorului Silvic, Serviciul Administrativ Cluj, al Ținutului Someș-Cluj, președintele Uniunii pentru Cultura Poporului Român ASTRA, Despărțământul Central Maramurăș, Sighet, Dr. V. Ilea, întocmește tabloul căminelor culturale din județul Maramureș, cu numele acestora, precum și cu președinții filialelor Astra, care gestionau și conduceau aceste instituții de cultură locale. Este interesant de observat caracterul profund românesc și patriotic al respectivelor așezăminte culturale, precum și lista liderilor astriști locali.

„Tabloul

Căminelor Culturale din despărțământul Maramurăș

Nr. Crt.	Numele căminului	Comuna	Președintele	Observații
1.	Petru Biltiu	Ieud	Pr. I. Dunca	
2.	Dragoș Vodă	Cuhea	St. Chindriș	
3.	Ioan Dan	Rozavlea	Pr. L. Sânjorzan	
4.	Astra	Săcel	V. Negrea	
5.	D. Hodor	Strâmtura	Pr. Mărieș	
6.	Tiodar Vasile	Glod	Pr. Gr. Pop	
7.	Dr. Vasile Lucaci	Poienile Glodului	Pr. Bărsan	
8.	Dragoș Vodă	Budești	G. Șerban	
9.	Tăut Vasile	Leordina	Gh. Vlad	
10.	Popa Lupu	Călinești	Gh. Andreica	
11.	Daniil Pop	Desești	V. Fodoruț	
12.	Astra	Breb	I. Vlad	
13.	Gr. Todor Holdișanu	Iapa	V. Săzăreanu	
14.	Vicar Ion Pop	Vad	T. Utan	
15.	Mihai Șerban	Săpânta	I. Manolescu	
16.	Bogdan Vodă	Vișeu de Sus	ing. Matache	
17.	Înfrățirea	Săliște	Pr. Tămăian	
18.	Astra	Moisei	Dr. G. Tomoiagă	
19.	Astra	Borșa	Pr. Vasile Pop	
20.	Starja Stogului	Poienile de sub Munte	M. Țițiriga	
21.	Astra	Hoteni	Pr. Sabău	
22.	Astra	Coștiui	V. Cheșa	
23.	Astra	Rona de Jos	Pr. E. Vlad	
24.	Astra	O. Șugatag	Tr. Bucurescu	
25.	Ronișoara	Sarasău	Pr. Moldovan	
26.	Ilie Mariș	Dragomirești	Pr. G. Cosma	
27.	Astra	Lunca	Manuleac	
28.	Astra	Virișmort	Pr. Căsaui	
29.	Astra	Bocicoiul Mare	Prof. Anoiichii	
30.	Astra	Câmpulung	P. Bejenaru	
31.	Astra	Remeți	G. Ona	
32.	Astra	Valea Porcului	Pr. I. Petrescu	
33.	P. Bîrlea	Berbești	D. Anghel	
34.	Astra	Sat-Șugatag	Pr. N. Doroș	
35.	Astra	Crăcești	I. Paul	
36.	Dr. Ion de Kovats	Bârsana	Pr. Mihai Hotea	
37.	Astra	Vișeu de Jos	Dr. Grad	
38.	G. Bilașcu	Petrova	Ion Tămaș	
39.	Astra	Ruscova	C. Mailatescu	
40.	Astra	Bocicoel	Pr. G. Petrovai” ⁶	

Imaginându-ne, fie și aproximativ, contextul sumbru al celor doi ani, precum și vremurile de restriște pe care le trăia întreg poporul român, vom avea poate cheia înțelegerii rolului intelectualilor în epocă, al acelor cu adevărat luminători ai neamului cu care, în primul rând, se identificau.

Note

¹ Serviciul Județean Maramureș al Arhivelor Naționale, Fond Prefectura județului Maramureș, dosar 3/1940, f. 10

² Ibidem, f. 14

³ Ibidem, f. 9

⁴ Ibidem, f. 4

⁵ Ibidem, f. 5

⁶ Ibidem, f. 57

Acei „Pui de lei” – 1877

Profesor MARIA IONESCU

*Motto: „Eroi au fost, eroi sunt încă
și-or fi în neamul românesc
că ruși sunt ca din tare stâncă
românii orișunde cresc”. (Ioan Nenițescu)*

De-a lungul timpului, nici un popor, copleșit de străini, n-a suportat la nesfârșit opresiunea. Prețul libertății a fost jertfa de sânge a mai multor generații, pentru obținerea neatârării. Aflate sub dominație otomană popoarele balcanice s-au răzvrătit deseori, antrenând și țările vecine.

În 1875 se redeschidea „problema orientală”. În februarie 1875 au izbucnit puternice răscoale antiotomane în Bosnia și Herțegovina, ce s-au transformat în mișcări de eliberare națională de sub dominația otomană. Acestor manifestări li se alătură în anul următor Bulgaria, Serbia și Muntenegru care la 30 iulie 1876 declară război Porții.

Sub pretextul sprijinirii „fraților ortodocși” din Balcani, Rusia se pregătea de război, urmărind expansiunea către strâmtoarele Bosfor și Dardanele pentru ieșirea la Marea Mediterană. Inițial, România a adoptat tactica neutralității, căutând să evite transformarea teritoriului său în teatru de război.

În fața crizei orientale, Marile Puteri europene au organizat Conferința de la Constantinopol din 11/23 decembrie 1876 – 8/20 ianuarie 1877 pentru medierea conflictului din Balcani.

La 4/16 ianuarie 1876 primul ministru Lascăr Catargiu a emis o notă diplomatică, ce stipula că România adoptă tactica neutralității și era hotărâtă să-și apere integritatea teritorială. În primăvara anului 1876 s-a format un nou cabinet în care Mihail Kogălniceanu deținea portofoliul afacerilor externe. În 15/27 iunie 1876, guvernul de la București a adresat o notă diplomatică Puterilor Garante și Sublimei

Porți, solicitând în schimbul neutralității: fixarea graniței cu Imperiul Otoman pe talvegul Dunării, recunoașterea individualității statului român și a numelui de Românie, recunoașterea pașaportului românesc. Următoarele note diplomatice exprimau solidaritatea cu poporul bulgar și hotărârea autorităților statului român de a apăra fruntăriile țării.

La 24 iulie/3 august 1876 s-a format un nou guvern condus de Ion C. Brătianu. Noul premier împreună cu Mihail Kogălniceanu, ministru „al treburilor din afară” au continuat eforturile diplomatice pentru recunoașterea neutralității teritoriului românesc. În 11/23 decembrie 1876 Poarta Otomană a adoptat o nouă Constituție prin care România era desemnată „provincie privilegiată”.

La 26 iunie/8 iulie la Reichsadt (Boemia), a avut loc întâlnirea între Frantz Iosif, împăratul Austro-Ungariei și Țarul Rusiei Alexandru al II-lea. S-a hotărât ca Austro-Ungaria să preia Bosnia și Herțegovina iar Rusia căpăta libertate de acțiune în Balcani. Marile Puteri ale vremii și-au conjugat eforturile pentru a-și instaura stăpânirea asupra unor țări europene copleșite de turci. La 15 ianuarie 1877

la Budapesta s-a semnat o convenție secretă

între Austro-Ungaria și Rusia: prima, căpăta Bosnia și Herțegovina, Rusia primea sudul Basarabiei cu cele trei județe românești. Înțelegerea a avut consimțământul cancelarului german Otto von Bismarck (1815-1898).

În fața iminentului conflict ruso-turc, România își intensifică contactele diplomatice. În august 1876 premierul

român I.C. Brătianu a întâlnit la Sibiu pe Frantz Iosif, dar nu a omis nici tratativele cu Rusia. În vara celui an la Livadia în Crimeea o delegație română compusă din I.C. Brătianu, col. Gh. Slăniceanu ministrul de război și T. Văcărescu mareșalul Curții, a discutat cu țarul Alexandru al II-lea, cancelarul Gorceacov și ministrul de război Miliutin. A fost abordată necesitatea unei înțelegeri privind trecerea trupelor rusești pe teritoriul României, spre Balcani. Discuțiile au fost reluate la București în noiembrie 1876.

La 4 aprilie 1877 la București, s-a semnat Convenția româno-rusă ce reglementa trecerea trupelor rusești pe teritoriul României, pe cheltuielă proprie și traseul deplasării.

Convenția a fost semnată de M. Kogălniceanu și diplomatul rus Dimitrie Stuart. Rusia respingea categoric cooperarea militară a României în războiul antiotoman. Pentru apărarea țării, autoritățile românești au decretat mobilizarea armatei și a gărzii civice în perspectiva războiului. Armata română cuprindea 120.000 de oameni din care 58.000 forță operativă.

La 12 aprilie 1877 Rusia a declarat război Turciei și a început trecerea Prutului deplasându-se spre Dunăre. În replică, la 21 aprilie 1877, turcii au bombardat orașele românești de la Dunăre: Calafat, Bechet, Corabia, Giurgiu și Oltenița. Românii au ripostat bombardând Vidinul și Turtucaia.

Astfel se instituie starea de război între România și Imperiul Otoman.

Ideea independenței naționale a României a însoțit permanent lupta poporului român împotriva oricărei dominații străine, pentru păstrarea ființei naționale, pentru înfăptuirea unității naționale.

În această situație, Parlamentul, întrunit la 29/30 aprilie 1877 a votat în ambele Camere moțiuni privind ruperea dependenței față de Poartă. În sesiunea extraordinară a Adunării Deputaților de luni 9 mai 1877, se proclama independența de stat a României, Celebrul discurs rostit de ministrul de externe M. Kogălniceanu preciza: „D-lor, Camera și Senatul, la interpelările d-lor Stolojan și Fălcoianu au recunoscut că suntem în stare de răzbel... că suntem dezlegați de legăturile noastre cu Înalta Poartă și că acele legături sunt rupte... În stare de răzbel, cu legăturile rupte, ce suntem? Suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare”.

În continuare M. Kogălniceanu a comunicat hotărârea corpurilor legiuitoare prin care se proclama independența și a notificat acest lucru guvernelor europene,

La 14-15 iunie 1877 armata rusă a trecut fluviul cu sprijinul vaselor și artileriei românești. Înaintarea rusă s-a lovit de puternica rezistență otomană la Plevna, puternic fortificată și aflată sub comanda lui Osman-Pașa. Poziția strategică a Plevnei ce controla direcția Nicopol-Constantinopol și Vidin-Târnovo, dublată de rezistența otomană, au creat mari probleme armatei ruse. În această situație Marele Duce Nicolae (fratele țarului), comandantul frontului din Balcani solicită sprijin militar principelui Carol al României prin celebra telegramă din 19 iulie 1877: „Turcii, adunând cele mai mari mase de trupe la Plevna, ne zdrobesc. Rog să faci fuziune, demonstrațiune și dacă se poate, să treci Dunărea cu armata, după cum dorești (adică sub comandament românesc n.n.). Între Jiu și Corabia demonstrațiunea este necesară pentru înlesnirea mișcărilor mele”.

Au urmat alte noi apeluri ale comandamentului rus prin telegramele din 9 și 19 august 1877. La această solicitare au fost trimise în Balcani Diviziile a II-a și a III-a române, numărul soldaților români ridicându-se la 39.600 dintr-un efectiv de 58.700 cât avea armata română. Au fost stabilite bazele cooperării militare româno-ruse iar pe frontul de la Plevna trupele române se aflau sub comanda domnitorului Carol I, asistat de generalul rus Zotov și de generalul român Alexandru Cernat.

DACISMUL – COORDONATĂ FUNDAMENTALĂ A CREAȚIEI ȘI ACTIVITĂȚII LUI MIHAI EMINESCU (III)

Profesor GHEORGHE BUCUR

Dacismul în creația postumă

Cel dintâi care a vorbit, referindu-se la postume, despre dacism că „notă caracteristică a poeziilor lui Eminescu”, a fost criticul G. Ibrăileanu, explicându-l, în 1908, prin „îubirea pentru vechime” a poetului²⁴. Dintre numeroasele proiecte ale lui Eminescu reținem, mai întâi, *Genaia* (1868), poemul, gândit în 20 de cânturi (v. ms. 2257, 177), care urma să prezinte, potrivit poetului de 18 ani, „Creațiunea pământului după o mitologie proprie română.”(s.n.). Reținem preocuparea, expres formulată, pentru o mitologie națională. Fragmentele notate vorbesc, în forma unor versuri populare, despre un poet orb și „muma vânturilor”.

În primul rând, **evocarea lumii dacice** oferea prezentului și conaționalilor săi **un model și un reper de mândrie civică și patriotică**. „Poetul nostru național” se oprește cu precădere la aspecte esențiale ale civilizației geto-dace „din vremea cea căruntă”, cum metaforic numește epoca preistorică: spațiul mirific al Daciei edenice, zeitățile dacice,

figura mitico-simbolică a Dochiei, regi renumiți precum Brigbelu, Boerebista, Decebal ș.a.

1. „Dacismul” lui Eminescu, având la bază admirația poetului pentru vechea civilizație dacică, pe care o găsim pregnant formulată și cu o serie de sugestii de semnificație majoră, pentru prima dată, în poemul *Memento mori*, redactat între anii 1871-1872, când poetul avea doar 21-22 de ani, se prefigurează încă din adolescență.

Ne atrage atenția în *Memento mori*, mai întâi, viziunea lui Eminescu asupra acestui ținut și a civilizației dacice.

În călătoria Dochiei pe marele fluviu, ni se dezvăluie un ținut de rai prin bogăție, varietatea peisajului, plantelor, viețuitoarelor, că și prin frumusețea lui. Deși fabulos, peisajul se conturează din elemente autohtone: glas de buciom, cimpoiul scitic, cerboaice albe îmblăzite poartă talângi la gât iar dintr-un vechi stejar răsare o „împărăteasă albă” cu donița pe umărul gol. Viziunea spațiului este una hiperbolizată: codrii sunt adânci, câmpiile „fără de fine”, fluviul este uriaș:

„Apoi iar se pierd în codri cu trunchi groși, cu frunza deasă,
Unde-n arborul din mijloc e vrăjita-mpărăteasă,

*Unde-n sălcii mlădioase sunt copile de-mpărat;
Codrul – înaintea vrajei – o cetate fu frumoasă.
A ei arcuiri azi îs ramuri, a ei stâlpi sunt trunchiuri groase,
A ei bolji streșini de frunze arcuite-ntunecat.*

*Sara sună glas de buciom și cerboaice albe-n turme
Prin cărările din codru, pe de frunze-uscate urme,
Vin rupând verzile crengi cu talangele de gât;
Și în mijlocul pădurii ocolesc stejarul mare
Pân' din elo-mpărăteasă iese albă, zâmbitoare,
Pe-umăr gol donița albă – stemă-n părulaurit...*

*Luntrea cea de lebezi trasă, mai departe, mai departe
Fuge pe-albele oglinde ale apei și se-mparte
Sub a luntrei plisc de cedru în lungi brazde de argint;
Și deodată zi se face – un ocean de lumină –
Fluviul a ieșit din codri în câmpii fără de fine,
Care verzi și înflorite, mândre-n soare se întind.”*

(II. p.135–136)

(va urma)

Note:

24. Postumele lui Eminescu în *Scriitori români și străini*, I, Ediție îngrijită de Ion Crețu, Prefață de Al. Piru, BPT; București, Editura pentru literatură, 1968, p. 108. Studiul a fost publicat pentru prima dată în *Viața românească*, nr. 8 din august 1908, Iași.

UN ROMAN PARABOLĂ DESPRE ÎNȚELEPCIUNE ȘI VIAȚA TRĂITĂ DEMN

CĂLĂTORIA SPRE ZEI*

de MARIA MONA VÂLCEANU

Mihail Diaconescu a realizat în *Călătoria spre zei* un roman istoric, inițiativ și sapiențial. Este un roman parabolă. Acțiunea lui evocă într-o manieră epică și simbolică spiritualitatea Daciei în epoca marelui rege Burebista. Arhidamos din Apolonia, eroul principal al acestui roman, se angajează în călătoria spre sine însuși într-o lume frumoasă și nebună. Romancierul a scris povestea lui Arhidamos pornind de la copilăria peste care se revarsă poveștile. Poveștile neamului tău, mai întâi, apoi poveștile culturii neamului tău. Copilăria mea frumoasă și liberă, crescând sub cuvintele Poetului, care îmi șoptea în ceasurile de taină ale lecturilor mele precece: „*Uriașa roată-a vremii înapoi eu o întorc*”. Până unde? Până la „*poartanaltă unde seculii se torc*”.

Pe zeii vechii Dacii, pe care Poetul îi vedea chemați la nuntă, pe preoții lui Zamolxe, locuind în peșteri, eu îi cunosc, am crescut cu ei. Ca și pe Arald, sălbaticul rege, mire al Mariei, regina dunăreană.

Dacia spirituală l-a fascinat, firește, pe Eminescu, dar poporul trac, misterios și puternic, ce se credea nemuritor, l-a atras chiar și pe exilatul Ovidiu, poate primul care ni-i înfățișează pe strămoșii noștri trecând în cumplite ierni Dunărea pe pod de gheață și sfărâmând în dinți vinul înghețat de năpraznicul ger. Că va fi fost așa ne asigură și Vintilă Horia în *Dumnezeu s-a născut în exil* sau în *Mai sus de Miazănoapte* ca și în *Jurnalul unui țăran de la Dunăre*, publicat de curând. Tema l-a pasionat evident și pe Mircea Eliade, studiile din revista *Zalmoxis*¹ fiind mărturie. Poate ar trebui să mă gândesc și la Sadoveanu, cel din *Creanga de aur*...

Călătoria spre zei continuă și astăzi, când un grup de entuziaști caută porțile energetice în locurile magice din prejma Buzăului, unde am fost eu însămi pe o colină, Cărlomănești, și ghidul nostru, fostul director al Muzeului Județean de acolo ne spunea despre șantierul arheologic, despre așezările dacilor găsite pe acea culme lină a dealului, despre agora și civilizația acestor cetăți de odinioară, ale căror semnale cu focuri se vedeau până la cetatea Histria și Pontul Euxin. Am călătorit cu imaginația în timpurile străvechi, acum câțiva ani la Nesebar, pe malul vestit al Mării Negre; am cutreierat malurile stâncoase și ruinele efigie, cetatea Cavalerului Trac, cine va fi fost acel cavaler puternic și întemeietor. Și tot la Nesebar am citit, primită în dar de la romancierul Mihail Diaconescu, această carte, *Călătoria spre zei*. Ea poartă armură de roman istoric, fiind, de fapt, o modernă și documentată disertație filosofică asupra ființei umane, o călătorie spre sine însuși a eroului principal, Arhidamos, făcându-ne părtași la un simposion, „*petrecere cu vin și pilde filosofice*” în această „*lume frumoasă și nebună prin care trec oamenii în viață*”. Grecul Arhidamos pornește din cetatea Apolonia cu o solie de pace spre împăratul dac

Burebista, călătorie la care îl îndeamnă glasul sângelui, neamul său fiind coborât din basilei daci. Dar călătoria plină de pericole va începe chiar cu rănirea personajului purtător de mesaj de către dușmanii ascunși, Apolonia fiind împărțită între susținătorii împărăției dacilor, pentru care depuseseră jurământ, și alții, mai puțini, dar mai iscușiți și mai perfizi, vânđuți romanilor. Rana, purtătoare de amenințări de pieire, îl face pe Arhidamos, vestit călător și înțelept, să înceapă să deruleze în minte șirul întrebărilor despre viață și moarte. Pentru a se lecu de această spaimă, vizitează cetățile dacice, se apropie de credințele lor, îl cercetează pe solul care cu seninătate primește să fie trimis la Zamolxe, rememorând că „*a ști să mori, îl povățuise cu ani în urmă un înțelept de la templele faraonilor din Egipt, e un lucru pe care se cuvine să-l înveți toată viața. Nimeni nu știe dacă moartea este umbra vieții sau, dimpotrivă, viața – umbra morții*”.

Aflăm multe așadar, deopotrivă cu eroul principal al romanului, despre credința dacilor în Zamolxe, zeul-profet; aflăm că peștera este un loc sfânt. Pentru a-și lămurii marile probleme existențiale, Arhidamos coboară în peștera în care își au sălașul preoții sihaștri și aceste pagini minunate, suprasaturate de simboluri, imaginate de Mihail Diaconescu, ni-l amintește pe bătrânul preot dac din *Strigoii* lui Eminescu și din alte poeme ce învază mitologia dacică.

Este o similitudine pe care îmi face plăcere să o subliniez. Bătrânul preot sihastru, cel adăpat din înțelepciunea strămoșilor, dar și a văzduhului, a păsărilor și a pietrelor, trăind și rugându-se în peșteră, cum însuși zeul-profet Zamolxe locuise, îl învață pe eroul pornit pe drumul cunoașterii că „*marile primejdii care ne apasă nu vin niciodată numai din afară. Ele răsar mai ales dinlăuntrul nostru. Din chiar firea noastră. Nu uita că totdeauna puterile care ne stăpânesc cel mai mult vin mai ales din noi înșine. De aceea, a învăța să te cunoști pe tine însuși, este cea dintâi dintre grijile vrednice de un bărbat înțelept. Cunoșcându-te bine pe tine însuși, puterea ta va fi fără margini*”.

Aud și acum, la masa de scris, zgomotul valurilor izbîndu-se de țărnam la Nesebar. Acolo, printre ruinele cetății Cavalerului Trac, între pământ și ape am înțeles că „*firea ta este o parte din soarta ta. Cine vrea să-și cunoască soarta trebuie să se cunoască mai întâi pe sine însuși. Fiecare om este dator să-și dea seama măcar de o parte din puterile nebănuite care sunt în el. Omul ajunge el însuși doar atunci când pricepe aceste puteri*”. Arhidamos, eroul călător, alter ego al scriitorului, ajunge la cetatea de scaun Sarmizegetusa, osia lumii, loc sfânt, plin de temple și zidiri înalte, tărâm misterios, care copleșește prin măreție și strălucire.

Gloriosul împărat Burebista, care-l primește pe sol, este un înțelept filosof, conducând alături de marele preot Deceneu împărăția unită a dacilor tocmai sub semnul păcii. Aflat deja

amintește pe bătrânul preot dac din *Strigoii* lui Eminescu și din alte poeme ce învază mitologia dacică. Este o similitudine pe care îmi face plăcere să o subliniez. Bătrânul preot sihastru, cel adăpat din înțelepciunea strămoșilor, dar și a văzduhului, a păsărilor și a pietrelor, trăind și rugându-se în peșteră, cum însuși zeul-profet Zamolxe locuise, îl învață pe eroul pornit pe drumul cunoașterii că „*marile primejdii care ne apasă nu vin niciodată numai din afară. Ele răsar mai ales dinlăuntrul nostru. Din chiar firea noastră. Nu uita că totdeauna puterile care ne stăpânesc cel mai mult vin mai ales din noi înșine. De aceea, a învăța să te cunoști pe tine însuși, este cea dintâi dintre grijile vrednice de un bărbat înțelept. Cunoșcându-te bine pe tine însuși, puterea ta va fi fără margini*”.

Aud și acum, la masa de scris, zgomotul valurilor izbîndu-se de țărnam la Nesebar. Acolo, printre ruinele cetății Cavalerului Trac, între pământ și ape am înțeles că „*firea ta este o parte din soarta ta. Cine vrea să-și cunoască soarta trebuie să se cunoască mai întâi pe sine însuși. Fiecare om este dator să-și dea seama măcar de o parte din puterile nebănuite care sunt în el. Omul ajunge el însuși doar atunci când pricepe aceste puteri*”. Arhidamos, eroul călător, alter ego al scriitorului, ajunge la cetatea de scaun Sarmizegetusa, osia lumii, loc sfânt, plin de temple și zidiri înalte, tărâm misterios, care copleșește prin măreție și strălucire.

Gloriosul împărat Burebista, care-l primește pe sol, este un înțelept filosof, conducând alături de marele preot Deceneu împărăția unită a dacilor tocmai sub semnul păcii. Aflat deja

sub vraja sihastrului polistai din peșteră, Arhidamos va afla sfintele reguli de aur ale conducerii popoarelor, slăvitul Burebista fiind convins că oamenii ar trebui să fie mai buni și mai drepti, o spune învățătura neamului nostru. Acesta este mesajul romanului *Călătoria spre zei*. Este un mesaj irenic și filosofic. Este un mesaj moral. Burebista înfăptuiește visul unirii marii împărății ajutat de preotul Deceneu, dar și de înțelepciunea mamei, a soției și a fiicei sale Candisa, deoarece „*e un lucru vădit că o femeie înțeleaptă și bună, muritoare sau nemuritoare, îl poate înălța pe un bărbat nesfârșit mai mult decât ne închipuim noi*”.

Romanul se împletește din mai multe planuri narrative: dragostea domniței Candisa pentru ambasadorul Arhidamos, coborâtul din basilei geți; lupta marelui rege Burebista cu armata invadatoare germanică; solia la Roma pentru pacea cu Caesar și asasinarea acestui strălucit imperator în Senatul roman. O scenă asemănătoare, a uciderii împăratului Burebista și a familiei sale, marchează finalul acestei tulburătoare cărți despre viață și nemurire, despre dragoste și pace, despre înțelepciune și idealurile irenice și morale.

Armonia este semnul sub care trebuie să stea ființa umană, fiindcă Socrate ne învață că suprema înțelepciune este să deosebești binele de rău. Deși în momentul publicării romanului avea 45 de ani, fiind în plin avânt al afirmării literare, Mihail Diaconescu își uimește cititorii de azi, cu o carte despre înțelepciune, despre jocul puterilor trecătoare în lume și despre gingășia sufletului omenesc. O documentare vastă, uimitoare, i-a îngăduit să ne faciliteze această călătorie prin lumea străveche dar mereu actuală datorită marilor întrebări despre existență. Închid ochii și revăd scenele de luptă evocate epic; paginile care descriu ospete și interioare; sfioasele apropieri erotice dintre Candisa și Arhidamos; sau orgiile la care se dedau curtezanele Romei.

Ce film strălucitor s-ar putea naște din paginile acestei cărți în care uneori, pasajele lirice, veritabilă poezie, întrerup cursul epic al evenimentelor, ca momentul când dacii ard pe ruguri imense trupurile tinerilor oșteni căzuți în cumplita bătălie cu invadatorii! „*Bătea un vânt lin care mișca încet pletele resirate ale morților așezați pe lemne. Flori fragede zmuse din mustul zăpezii acopereau trupurile celor uciși. Mirosul lor învăluitor se simțea ca o apă. Cu fața spre cer, marele preot suflă de trei ori din cornul de zimbru, apoi ridică brațele și strigă deodată spre zeul Zamolxis, nemuritorul*”.

Închid ochii. Briza mării îmi mângâie încet chipul. Cetatea Cavalerului Trac veghează încă. Îmi amintesc de Eminescu și de versul său: „*urisa roată a vremii înapoi eu o întorc*”. Și îmi dau seama că avem, vorba lui G. Călinescu, o strălucită literatură, care acum, în aceste timpuri de suferință națională, poate ține cumpăna dreaptă și aduna puterile acestui neam coborât din basilei geți, pentru că așa cum se spune, romanii sunt tot geți. *Fiindcă ei sunt urmașii celor din Troia. Iar Troia a fost o cetate zidită în illo tempore de neamul geților*.

Telefon: 0744.488.434

Note:

* Mihail Diaconescu, *Călătoria spre zei*, Roman, Editura Cartea Românească, București, 1982

1. *Zalmoxis* a fost o revistă dedicată exclusiv istoriei religiilor, publicată în perioada 1938-1942 la Paris, în limba franceză, cu subtitlul *Revue des études religieuses (Revistă de studii religioase)*, sub direcția lui Mircea Eliade. Revista a apărut în trei numere (1938, 1939, 1940-1942)

Cuvânt de aducere-aminte (VI)

CONSTANTIN ORARIU – ARIMIN

Arabii și turcii de astăzi folosesc același cuvânt pentru Egipt, termen utilizat pentru prima dată de către grecii antici, fiindcă egiptenii își numeau țara **Ta kanu**, **Ta kenet** sau **Ta kemet**. Dar grecii l-au luat de la cuceritorii asirieni ai Egiptului pentru că pe tăblițele de lut ale regelui Asarhaddon (681-669) se spune că a cucerit cu sabia nu cu cultura, țările Patsuris, Musur și Kuș.

perce: plete, coșite, cozi, păr = **perce/bir-ge**: nobilii păstori, ciobanii neamului ales. Cuvântul „bir-ge” l-am compus din „bir” și „ge”, el nefiind trecut în dicționar deși cred că era folosit de emeși. Tache Papahagi în *Dicționarul dialectului aromân*, București 1963, la fila 838 scrie următoarele: „După 1930, bătrâni că Iancu Iorghi Pirifanu (90 de ani), Iancu Mihali Șaguna (70 de ani), Dinca Mihali Șaguna (68 de ani), toți din satul Curtova (Rodopi), aromâni, grămoșteni din munții Bulgariei, că tineri purtau perci: părul

din creștetul capului, lung chiar până la brâu, era împletit și așezat pe cap – obicei comun multor popoare”. Asemenea cocuri sau concuiri, purtau și „tracii cei moțați” din *Iliada* lui Homer, dar și ariminul Orfeu avea unul în spatele capului din partea dreaptă, iar tăblițele emeș prezintă pe primul om făcut de Creator că avea un moț sau smoc de păr prins în creștetul capului așa cum purta și centaurul Getos! În Țara Moților până pe la 1900, bărbații încă purtau un moț legat în spatele capului păstrat ca o veche tradiție a dăinuirii noastre dintr-un neam ale cărei urme sunt peste tot, numai că noi suferim de orbul găinilor și nu le putem vedea la câtă îndobitocire am îndurat din partea „elitei” conducătoare și trădătoare.

Tem: invocare pentru Dumnezeu = **te-am**: strălucire, credincios. În religia vechilor egipteni *Ra* era la început chiar numele soarelui, iar în drumul lui pe cer, este însoțit de Thot că vizitui și de Maat. La Heliopolis numit și Annu – nume identic

cu cel al Ziditorului ceresc din mitologia emeșilor – regele User-t sen I (mijlocul secolului XX î.e.n.) a ridicat un sanctuar închinându-l lui Ra în cele două forme, Horus și **Temu**. Templul avea un loc în mijloc numit Sala Pruncului din Leagăn de unde se deschidea calea către altarul secret și pecetluit, unde, odată pe an, intra marele preot în noaptea solstițiului de vară.

tuna: revărsare mare = **tun(a)**: întâmplare, a umple, a pătrunde, a suferi, hotăr, a se întări. Armîinii folosesc pentru Dunăre și numele de Tuna, care vine din Tana, cu sensul de ceață, negură. Dar cunțul era folosit și de popoarele scitice din nordul Mării Caspice fiindcă îl găsim că Tanais pentru Don. Touna este folosit de turci pentru Dunăre, iar ungurii l-au adus în Panonia sub forma de Duna, asta arătându-ne pe unde este proțăpătită faimoasa lingvistică a Academiei Române, izvorâtă toată din dicționarul cazarului plăsmuitor-născocitor de sfinte vedenii sataniste, Alexander Hirth.

uta: vultur, înger păzitor cum rezultă din expresia „*va s' ti l'ea uta!*” - te va lua vulturul, vei muri! = **Utu**: duhul ceresc al soarelui simbolizat printr-un vultur fără cap ce poartă pe piept o cruce înscrisă în cerc cu brațele egale unde se duceau sufletele celor vrednici.

(va urma)

DEPUNERILE BĂNEȘTI ALE LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU LA BANCA VENETIEI (II)

Prof. dr. RODICA TANȚĂU

Din felul în care a condus țara, Constantin Brâncoveanu s-a manifestat că un talentat gospodar, care a realizat un echilibru bugetar al țării, cum o va dovedi și atenta înregistrare a veniturilor și cheltuielilor domniei în „Catastihul de toate veniturile domniei dintre anii 1709-1713”, descoperit în arhivele ateniene.¹⁴

La Veneția, voievodul muntean, pentru că se simțea pândit de ura dregătorilor otomani, depusese la Zecca (banca, monetăria) din acel oraș o jumătate de milion de taleri, cu o dobândă de 3% și 4%. Acești bani erau sub controlul lui Nicolae Caraiani, grec de origine, și care făcea parte din colonia grecească din Veneția. Așa cum se poate constata din chitanțele înaintate lui Constantin Brâncoveanu la 12 ianuarie 1712, Caraiani plătea cu diverse ocazii anumite sume de bani negustorului Manu Apostolu, pentru diferite obiecte de lux destinate curții Domnitorului Brâncoveanu (menționăm că Manu Apostolu era macedonean de origine și era ajutat și de greul Nico Papazaraful¹⁵). O altă chitanță a lui Caraiani confirma, pe lângă suma depusă de Brâncoveanu, și procentele stabilite. În prezent, demn de subliniat este faptul că se cunoaște încă o destinație a banilor de la Veneția, pe lângă achitarea diverselor cumpărături, după cum am văzut mai sus. Astfel, în septembrie 1707¹⁶, Domnitorul dă un hrisov prin care se hotărăște că egumenul mănăstirii Sf. Gheorghe Nou, care avea grijă și de mănăstirea Sf. Sava, să plătească anual, începând cu septembrie 1708, din dobânda de 3% a 30.000 de ducați, depuși la Zecca din Veneția, dobândă care reprezenta 900 de ducați sau 810 taleri, după primirea

dobânzilor, 300 de taleri, leafă celor doi dascăli de la Sf. Sava, și anume: dascălului celui mare 200 taleri, iar dascălului al doilea 100 de taleri, „care vor fi datori să învețe pe ucenici [...] învățătura.”¹⁷

Deci, reiese că activitatea desfășurată în mănăstiri și centre de cultură era sprijinită prin contribuții bănești și de către domnitor.

Averea voievodului a crescut mult în vremea domniei, dându-i posibilitatea de a-l împrumuta chiar pe împăratul Imperiului Habsburgic și să dispună de sumele necesare pentru a face depozite de galbeni la băncile din Veneția

Aceste sume de bani depuse de domnitor la Veneția sunt menționate și într-o corespondență din vremea când Constantin Brâncoveanu era închis împreună cu familia să la Constantinopol. Astfel, în 13 iulie 1714¹⁸, printr-o scrisoare trimisă din Pena, ambasadorul Veneției, Andrea Memmo, comunică Dogelui că Domnitorul Brâncoveanu și membrii familiei sale se află la închisoare. Se relatează și cum au fost torturați pentru a se obține informații cu privire la averea Domnului. Ambasadorul face cunoscut că, după unele mărturii, s-ar fi depus la Veneția 300 pungi de galbeni, iar după altele, aici ar fi 15.000 de pungi. În altă scrisoare, din 31 august 1714, este menționat și un turc, probabil un înalt funcționar, care îi promite lui Constantin Brâncoveanu că va reprimi tronul dacă, în termen de cinci luni, îi va da 20.000 de pungi din galbenii pe care îi are la Veneția. Autorul scrisorii observă că turcii nu redau veridic realitatea în privința banilor, ci manifestau o exagerare „veramente turcească”¹⁹. Informarea despre o mare sumă de bani pe care ar fi avut-o Domnul Valahiei la Veneția apare și în scrisoarea consulului olandez din Smirna, din 22 iunie 1714²⁰, din care aflăm că „Mai departe vizirul

ar fi vorbit atât cu noul ambasador venețian, cât și cu cel care pleacă, despre un oarecare sinet, din care reiese că domnul mazil al Țării Românești, care stă încă prins în cele șapte Turnuri, a cedat Porții o sumă de 800 de pungi sau 400.000 lei depuse la Banca Republicii, cu rugămintea să facă așa încât valoarea acestor bani, care au căzut în stăpânirea sultanului, să fie trimisă cât mai repede. „Mi se pare văzut lucru, că acest domn mazil al Țării Românești, după ce-l vor jumuli bine, la urmă va mai pierde și viața”, se relatează în depeșă.

Din scrisoarea unui alt olandez, din 21 septembrie 1714²¹, cităm, pe lângă enumerarea cauzelor care au dus la executarea Domnului Țării Românești, și faptul că acesta „a cumpărat diferite castele și moșii în Ardeal, trimițând rămășița comorilor lui la Veneția și aiurea, pentru a le ascunde”.

(va urma)

Note:

14. „Catastihul de toate veniturile domniei”, manuscris descoperit la Atena, transcriere și glosar și indici de nume, de Ion Radu Mircea, în *Manuscriptum*, VI, nr. 4, 1985, pp. 10-30; Rodica Stătescu, *Constantin Brâncoveanu, domnitor; cărturar și martir al neamului românesc*, în *Glasul Iubirii*, nr. 3/2014, p. 13, nota 8.

15. Nicolae Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, doc. LXXI

16. I. Ionașcu, *Activitatea de început a Academiei Domnești de la Sf. Sava*, în *Analele Universității București, Seria Științe sociale, istorie*, 1964, p. 129.

17. G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594-1821)*, București, Editura Academiei, 1961, p. 239-242.

18. Nicolae Iorga, *Documente privitoare la Constantin Vodă Brâncoveanu, la domnia și la sfârșitul lui*, București, 1901, cap. IV, p. 105-151, vezi și C. Exarcu, *Documente istorice inedite, descoperite în arhivele din Veneția*, în *Revista pentru istorie*, an. I, vol. II, seria nr. 3 și 4.

19. *Ibidem*.

20. Nicolae Iorga, *op. cit.*, doc. XXIX, p. 136.

21. *Ibidem*, doc. XXXIV, p. 148.

Magia – Monografia etnofolclorică a comunei Ribîța „La fântână, la izvor” (3)

Prof. MONICA DUȘAN

Acum se încearcă păcălirea bolii, printr-un joc de cuvinte „Cum îi acu sară/ Atâta să fii pă sară”, iar interjecția „ham”, care imită lătratul câinelui, are rolul de a atenționa și a speria boala respectivă, de a o alunga, așa cum câinii alungă răufăcătorii. Se remarcă din nou prezența cifrei 9.

Pentru „mușcătura de șarpe” se folosește alt descântec: „Șarpe, șarpe, /Laur, balaur, Căce buț ai umflat/ Căce ai disumflat Ai beut apă în postul Sfintei Mărie, De leac să fie”. (inf. Lupea Ileana – Crișan)

În incantație este folosită puterea de vindecare a apei, că element care întreține viața. Șarpele apare în dublă postură: că răufăcător dar și că tămăduitor. El este cel care mușcă, dar tot el este și cel care poate să vindece mușcătura, deoarece încă din antichitate șarpele este un simbol al medicinei fiind totodată „o ipostază a lui Zamolxis că tămăduitor”. Într-un dialog platonician, Socrate îl amintește pe acesta că zeu trac al medicinei. (Bucurescu, 1998, p. 58)

De aceea, șarpele este chemat de multe ori în ajutor în descântecele românești, pentru a aduce însănătoșirea. Șarpele apare în trecut că străjer al vechilor locuințe, sculptat pe stâlpii pridvorului sau pe rama ușii, el apără locuința de spiritele malefice, de boli, de certuri, incendii și alte nenorociri. (Bucurescu, 1998, p.60)

Pentru durerile de cap, Niță Ilie din Ribîța, spune un descântec în care amenințările nu sunt făcute împotriva „factorilor” care produc boala, durerea, ci chiar asupra celui în care este localizată durerea: *capul*. Deoarece aici capul este cel care găzduiește boala, el este cel amenințat, încercându-se prin aceste amenințări să-l constrângă să scape în vreun fel de boală, să nu mai admită să-I „fie gazdă”. Descântecul sună astfel:

„Capule, capule, / Fire-ai tu al dracului,
Dacă nu tu, stăpână-tu./ Unde șade pălăria

Să să ouă ciocărlia/ Să să ouă ouă verzi,
Cu ochii să nu mai vezi./ Lunea de nu ți-o trece,
Nevoia să te călce/ Marțea de nu ți-o fi mai bine
Să se bage dracu-n tine/ Miercurea, să te tragi prin bercuri
Joia, să te calce nevoia/ Vinerea, să te mănânce rușinea
Sâmbăta, să te duci la un lemn trăznit și să zici:
- Doamne, ce-ai făcut cu lemnul ăsta/ Fă și cu omul ăsta”.

Lupea Ileana din Crișan îmi spune că exista credința că în cazul în care copiii adormeau în asfințitul soarelui, trebuiau neapărat descântați. Se proceda în felul următor: se lua apă într-o cofă, din balta în care se puneau cânepa la topit, se duceau 9 iești (așchii) de lemn în casă și se arunca de 9 ori apă peste copil, spunându-se: „Du-te, du-te soare săc/ Că te-ajunge soare viu.”

Această incantație, probabil își are originea în vechile culturi ale soarelui. Este posibil că în popor să se creadă că soarele la apus, pierzându-și din putere, ar putea fura din energia vitală a copiilor adormiți în acel moment, lăsându-I sleiți de puteri și predispuși la îmbolnăviri. De aceea li se descântă în grabă, pentru că soarele cel „săc” sleit de energia sa, să fie alungat de soarele „viu”, cel cu forțe noi, din răsăritul zilei, soare care va aduce înapoi vitalitatea copiilor.

La azteci exista credința că soarele epuizat de lupta pentru perpetuarea existenței lumii vii, pentru a putea răsări a doua zi, trebuia hrănit cu sângele sacrificiilor. „Tonatiuh, Zeul Soare, era hrănit cu sângele celor sacrificați, că să aibă puterea de a-și continua drumul în jurul lumii cunoscute”. (Leconte, 2001, p. 64).

Tot referitor la această credință Frazer spune că „vechii mexicani considerau soarele drept izvor al tuturor forțelor vitale și îl numeau din această cauză Ipalnemohuani-cel ce face oamenii să trăiască”... „Dacă soarele conferă viață, are și el nevoie să primească viață. Deoarece inima este sediul vieții, se ofereau soarelui inimi sângerânde pentru a-l păstra vigoarea pentru străbaterea cerului”. (Frazer, 1980, p.167, vol. I)

Un alt ritual magic, de data aceasta „un descântec de dragoste”, l-am cules de la Cazan Adriana din Ribîța, născută la Țebea. Ritualul respectiv se realiza înaintea unei nunți spune informatoarea. Eu adaug însă că posibil acest ritual în trecut se realiza ori de câte ori era nevoie de el, și fetele doreau să facă vreunui fecior un „farmec de dragoste”. Ritualul se desfășura după cum urmează: Într-o noapte cu lună plină fata care avea nevoie de „leacul” respectiv, mergea în pădure complet goală, într-un loc în care știa din timp că ar crește tufe de mărăgună. Cu mâinile, fata trebuia să scoată rădăcină de mărăgună, în timp ce spunea un anumit descântec, care din păcate nu se mai cunoaște. În noaptea nunții, la miezul nopții, mirii trebuiau să mănânce supă din același blid (farfurie). Pe fundul farfuriei, se puneau bucăți minuscule din rădăcina de mărăgună, culeasă de fată. Aceasta avea rolul de a le menține iubirea veșnic vie și proaspătă, de-a lungul întregii căsătorii. Soții își vor fi mereu dragi unul altuia, și nimeni și nimic nu va sta niciodată în calea iubirii lor.

Mărăguna este o plantă cu proprietăți medicinale, dar care folosită în cantități care nu sunt atent dozate, poate avea efecte otrăvitoare sau toxice. Ea a fost intens folosită în popor pentru prepararea „leacurilor de dragoste”.

Din primul moment al creației, în Univers a început o luptă continuă între ordine și haos, între forțele benefice și forțele malefice. Prin încălcarea regulilor cosmice, se permitea haosului să se înstăpânească și forțelor malefice li se oferea posibilitatea să se manifeste. Astfel, toate ritualurile, riturile, incantațiile, actele magice, au rolul de a conecta omul la marele circuit, de a-l ajuta să restabilească ordinea distrusă la un moment dat și să înlăture efectul forțelor malefice. În toate aceste ritualuri, fiecare cuvânt, gest, obiect, culoare, sunet, au valoarea lor în complexul proces de îndepărtare a răului, așa după cum spune și Cristian Gănescu: „Există desigur, o corespondență ocultă între litere, silabe, semne, reprezentări grafice și forțele spirituale. Cosmosul este o țesătură nesfârșită de forțe magice care pot fi contactate numai prin «accesarea» unor anumite puncte nodale și suporturi.” (Gănescu, 2001, p.125, p.128, p. 133)

(va urma)

Cronica microbistului

Fotbal fără... fotbal!

DAN CLAUDIU TĂNĂSESCU

Înghesuind în aceeași săptămână două etape, a unsprezecea și a douăsprezecea, precum sardelele în neîncăpătoare cutie, Liga de fotbal și Federația au reușit să zăpăcească jocurile în așa măsură încât, cum era de așteptat, și rezultatele au fost pe măsură. Și ca să nu fiu considerat un cronicar... contra (nu Guriță Contra, care a fost săltat în jilțul antrenorului „naționalei”!), voi da câteva exemple. În etapa a unsprezecea, echipa din Voluntari i-a luat caimacul timișoreanului de ocazie Ionuț Popa, învingând cu 1-0. În alt joc, băieții care vorbesc două limbi, de la Sepsi, erau gata-gata să le fure cățaua de sub căruță oltenilor, reușind să le vâre sub coviltir două mingi, și numai întâmplarea a făcut ca doljenii să câștige cu 3-2. Tot în etapa cu pricina, echipa moldovenilor din Botoșani abia a scos-o la capăt, cu un scor de 3-3, în jocul cu cei de la Poli Iași. Ar mai fi de spus că trupa internațională de la Cluj, condusă de Bursuc, nu a putut să-i înfrângă pe mieluseii cu stea în frunte ai lui Becali, într-un meci în care s-a jucat fotbal fără... fotbal! Tot în ziua aia, Edi Iordănescu a plecat de la Mediaș cu un punct, consemnând astfel al nouălea joc fără înfrângere al echipei sale. Trecând în goană la etapa a douăsprezecea, care a debutat cu partida dintre Craiova și Voluntari, ne-am minunat văzând cum oltenii alergau ca iepurii, dar, din păcate, cam împrăștiat, ineficiență care le-a dat

curaj elevilor lui Claudiu Niculescu să scoată o remiză (1-1). A doua zi, am privit confruntarea dintre Chiajna și Sfântu Gheorghe, echipe megieșe... În clasament, meci în care româno-maghiarii au condus cu 1-0, dar au pierdut în final cu 2-1, Concordia fiind... ajutată de miopul arbitru A. Cojocaru, prin validarea unui gol înscris din ofsaid și acoperindu-și ochii cu... cojocul la un henț văzut și din satelit, comis de Marc. Duminică, neinspirații programatori ai jocurilor au pus la cale trei meciuri, unul fiind așa-zisul derby, dintre FCSB și Dinamo, noțiune împușcată anapoda de către condeierii de la ziarul „de specialitate”, căci ei încă nu au aflat că astfel se botează confruntările dintre primele două locuri ale clasamentului, și nu, ca în situația de față, când se întâlnesc echipele aflate pe pozițiile a treia și a... șaptea! Hai să fim serioși! Ca să ne creeze emoții, tot ziarul cu pricina ni-i prezintă pe cei doi antrenori, Dică și Miriuță, ca pe niște mascote ale echipelor, dar care, chipurile, abia au ieșit din cocon. Invenții de stârnit... audiență! Dar să-i lăsăm pe cei doi antrenori, unul mai tânăr, altul mai... proaspăt, și să arătăm ce s-a întâmplat pe arena bântuită de guguștiuci, la ora când sugarii trag din ultimul biberon al zilei. Cum nu ne așteptam, că, deh, dădeau piept două echipe... bogate, meciul a fost unul precipitat, cu mingi bâlbâite și donate adversarilor, în care alde Alibec au jucat cam băbește, iar „câinii roșii” au alergat de colo-colo, dar cam degeaba! Vorba aia: „Și calul aleargă...”! În primul mitan, la un corner, Momcilovici a dat cu ușurință cep porții lui Penedo, în pofida faptului că echipa lui a părut că este acționară la Cooperativa „Dor de Muncă”, în timp ce băieții de la Dinamo au mai mișcat pe ici, pe colo! În partea a doua a meciului, elevii lui Dică, spălându-se, probabil, pe ochi cu apă rece, s-au mai trezit oleacă, reușind să posede mai mult mingea decât adversarii. În schimb, cei din Tei s-au mișcat de parcă se alimentaseră cu păcură, și nu cu benzină! Pseudospectacolul s-a terminat cu scorul de 1-0 pentru FCSB, și nu cu 2-0, cum eram aproape siguri, întrucât Budescu a ratat o lovitură de la punctul cu var!

P.S. O mulțime de curioși, nedumeriți, mă asaltează cu scrisori și telefoane și mă roagă să-i lămuresc în ce țară se află echipa FC Hermannstadt. Răspunsul este simplu: în țara unde Klaus Werner Iohannis este președinte. Primar, din câte știm, a fost la... Sibiu. Oraș în care activează și amintita echipă și unde, sperăm, se mai vorbește încă limba română!

*Schitul Huta,
comuna Finiș,
județul Bihor*

Firma noastră confecționează și comercializează o gamă variată de vestimente preoțești, arhieriești, diaconești, steaguri, epitafe, icoane și alte accesorii bisericești. Produsele sunt disponibile într-o gamă diversă de sortimente și culori, fiecare model fiind unicat în funcție de dorința clientului.

Tel.: 0720.53.33.58
e-mail: vesminte@yahoo.com
www.vesminte.com

**Publicația patriotică
VALAHIA – DACIA NEMURITOARE este editată
de un grup de istorici și scriitori.
Director coordonator Cristi Cristescu
Tel.: 0724.285.595
E-mail: cristi.cristescu55@yahoo.com
Senior editor Ilie Gabra
E-mail: gabrailie1@gmail.com
Editorialist Ilie Gherheș
E-mail: ilie_gherhes@yahoo.com**

**Potrivit articolului 206 CP, responsabilitatea
juridică pentru conținutul materialelor
revine în totalitate autorilor.
ISSN 2344-2867.**

**Difuzarea publicației se face prin
SC. CRISIS PRESS SRL; tel./fax: 021-317.9137.
Abonamentele se fac prin Poșta Română,
nr. catalog 19150; 3 luni = 9 lei, 6 luni = 18 lei
și 12 luni = 36 lei.**